

AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK ÉLRE TÖR: AZ AMERIKA-KÖZI KAPCSOLATOK FORDULÓPONTJAI, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ ÉVEIRE

SZ. HALÁSZ DOROTTYA

Az Amerika-közi relációk vizsgálata hazánkban a tudományos érdeklődés perifériáján helyezkedik el. Bár a latin-amerikai térségre vonatkozó kutatások az utóbbi két évtizedben élénkületet mutatnak, a napvilágot látott tanulmányok és monográfiák jellemzően nem az Egyesült Államok és déli szomszédjainak viszonyára fókuszálnak. Egészen speciális, magyar vonatkozású témák éppúgy publikálásra kerültek, mint egy-egy latin-amerikai ország (pl. Kuba, Brazília, Mexikó) történelmére koncentráló vagy a térség történetével átfogóan foglalkozó művek. Ugyanakkor az Amerika-közi kapcsolatok jórészt a hidegháború periódusának kontextusában vagy a közelmúlt eseményeivel összefüggésben kerültek feldolgozásra, míg az 1945-öt megelőző másfél évszázad történései minimális figyelmet kaptak.¹ A jelen tanulmány két szempontból igyekszik módosítani ezeken a tendenciákon: egyfelől az Egyesült Államok és Latin-Amerika kapcsolatai nem másodlagos információként jelennek meg, hanem a vizsgálódás fókuszában állnak, másfelől a hangsúly az 1918 előtti korszak eseményeire esik. Továbbá az USA latin-amerikai politikája fejlődéstörténetének és első világháborús hadba lépése körülményeinek ismertetése után a cél annak a történelmi momentumnak a bemutatása, amikor a délre fekvő köztársaságok, ha több esetben kellenlenül és kimondatlanul is, de elfogadták az Egyesült Államok kontinentális vezető szerepét. Ennek a pillanatnak a megragadására ad lehetőséget az 1917-es – és részben az 1918-as – év történéseinek vizsgálata, amely főként az érintett nemzetek diplomáciai levelezése alapján történik.

Az USA és déli szomszédjainak kapcsolatát szinte a kezdetektől feszültségek terhelték. Annak ellenére, hogy az Egyesült Államok csak néhány évtizeddel azt megelőzően vívta ki függetlenségét Nagy-Britanniától, hogy a közép- és dél-amerikai országok megszabadultak a gyarmati függéstől a XIX. század elején, a fiatal északi köztársaság saját vezető szerepének megvalósulását vizionálta az amerikai kontinensen, s ez a latin-amerikai népek körében rövid időn belül visszatetszést szült. Miköz-

¹ Az 1990 és 2008 közötti időszakban magyar szerzők által jegyzett művek bibliográfiáját lásd: LÉNÁRT 2008. A kutatások közelmúltbeli irányaira vonatkozóan lásd: CRISTIAN–DRAGON–LÉNÁRT 2015.

ben ők továbbra is a függetlenségért küzdöttek, befolyásos washingtoni politikai vezetők – köztük elnökök, például Thomas Jefferson, James Monroe és John Quincy Adams – az Egyesült Államok természetes befolyási övezeteként kezdték tekinteni a déli irányban fekvő hatalmas területekre, és főképp Kuba megszerzésének lehetőségében bíztak.² Habár az USA még nem rendelkezett olyan erővel és befolyással, ami lehetővé tette volna számára, hogy valódi hatalmat gyakoroljon a térségben, 1823-ban a Monroe Doktrína már hangot adott ennek a törekvésnek, amennyiben elutasított minden további európai gyarmatosítást az Újvilágban. Egyértelművé tette azt is, hogy miközben az európai nemzetek „háborúi során a csak rájuk tartozó ügyekbe [Washington] sosem avatkozott bele... eme féltekének mozgalmával természetesen közvetlenebb a kapcsolata.” Ezért az Egyesült Államok az európai országok általi „bármely arra irányuló kísérletet, hogy kiterjessék rendszerüket eme félteke bármely részére, veszélyesként fog értékelni [a saját] békéje és biztonsága szempontjából”.³ A doktrína ugyan csak a XX. században nyert nemzetközi jogi elismerést, hamarosan mégis az USA egyik fő külpolitikai elvévé vált.

Az 1861 és 1865 között zajló amerikai polgárháborút megelőzően minimális és alapvetően kereskedelmi kötélekek léteztek az Egyesült Államok és Dél-Amerika között, ugyanakkor Mexikóval és Közép-Amerikával két okból kifolyólag intenzívebbek voltak a kapcsolatok. Egyrészt az USA rabszolgatartó államainak politikusai déli irányban Mexikó és a Karib térség, elsősorban Kuba felé szerették volna kiterjeszteni országuk határait. Másrészt a lakosság nyugati irányú vándorlásának nagy lendületet adott, hogy 1848-ban aranylelőhelyre bukkantak Kaliforniában, ami növelte az igényt az Atlanti- és a Csendes-óceán között összeköttetést teremtő, gyors közlekedést lehetővé tevő csatorna megépítésére Panamán vagy Nicaraguán keresztül.⁴ A Mexikóval fennálló problémák végül 1846 és 1848 között háborúhoz vezettek, minek eredményeképpen az USA a mai Texas, Új-Mexikó, Arizona és Kalifornia államokban fekvő hatalmas területeket szerzett meg.

A hosszú és keserves polgárháborús küzdelem az Egyesült Államokban az expanziós törekvések átmeneti háttérbe szorulását eredményezte, de az 1865 utáni adminisztrációk újjáélesztették a korábbi terveket a Latin-Amerikával folytatott szorosabb kereskedelmi kapcsolatokra, a Karib térség amerikai ellenőrzésére és a csatornaépítésre vonatkozóan. Különösen a közép-amerikai országokkal vált intenzívebbé a kereskedelem, és a XIX. század végére az Egyesült Államok gazdasági dominanciája a térségben teljessé vált.⁵ Befolyása további növelése érdekében Washington állt a pánamerikai mozgalom élére, melynek ötlete az 1810-es évekből származott. Megálmodója Simón Bolívar volt, a Spanyolország uralta Dél-Amerika jelentős területeinek felszabadítója. James G. Blaine, az USA külügyminisztere, az általa javasolt amerikai államok találkozáját egy olyan egyeztetést és együttműködést elősegítő fórumként képzelte el, amely segítségével elkerülhetőek lesznek az érintettek közötti

² MAGYARICS 2000, 80.

³ Transcript of Monroe Doctrine (1823). (A szerző fordítása.)

⁴ MAGYARICS 2000, 58.

⁵ Uo. 80.

jövőbeni háborús konfliktusok és fokozhatók a kereskedelmi kapcsolatok. Elképze-
lése 1889–1890-ben vált valóra, amikor az Amerikai Államok Első Nemzetközi
Konferenciája összeült Washingtonban és létrehozta az Amerikai Köztársaságok
Nemzetközi Unióját (későbbi nevén a Pánamerikai Uniót). Az esemény a „modern
kor” kezdetét jelentette az USA és Latin-Amerika viszonyában.⁶ Habár meglehető-
sen korlátozott eredményeket produkált, a konferencia és a látens amerikai cél, hogy
az USA a kontinens vezető hatalmaként lépjen fel, az Egyesült Államokon belül és
kívül is vegyes fogadtatásra talált, s olyan gondolatok megfogalmazásához vezetett,
amelyek elutasították Washington „szándékát, hogy minden lében kanál legyen”.⁷

Az USA azonban ténylegesen hallatni akarta a hangját a nyugati féltekét érintő
ügyekben, ahogyan azt az 1895–1896-os venezuelai krízis alkalmával is egyértel-
művé tette. Az 1840-es évek óta húzódott a vita Venezuela és Nagy-Britannia között,
amikor egy egyik félt sem kielégítő határvonal meghúzására került sor a dél-ameri-
kai állam és Brit Guyana között. Bár eredetileg a Dél-Amerika északi részének ke-
reskedelmével összeköttetést biztosító Orinoco folyó torkolatának az ellenőrzése
forgott kockán, a vita erőteljesebbé vált, miután az 1880-as években épp az ellentétek
tárgyát képező területen fedeztek fel aranyat. Venezuela azzal érvelt, hogy a brit po-
litika a Monroe Doktrína megsértése, s ezért az USA diplomáciai beavatkozását
kérte. Am a Londonba küldött, döntőbíráskodást sürgető washingtoni felhívások újra
és újra kudarcot vallottak. Végül 1895-ben Richard Olney, az új amerikai külügymi-
niszter kezdeményezése vezetett a határvita rendezéséhez, ami egyúttal új fejezetet
is nyitott Washington külpolitikájában a Monroe Doktrína Olney-féle kiegészítésé-
nek megfogalmazásával. A néhai elnök híres elvének új értelmezése egy határozot-
tabb – és agresszívabb – amerikai külpolitika kezdetét jelezte, amely az Egyesült
Államok felelősségének tekintette, hogy rendezze a nyugati félteke vitáit. A külügy-
miniszter szavaival élve: „Napjainkban az Egyesült Államok gyakorlatilag szuverén
ezen a kontinensen, és rendelkezései törvényerejűek azon alanyokra nézve, amelyek
között közvetít.”⁸

Latin-Amerika népei számára az Olney-kiegészítés az USA céljaira vonatkozó
korábbi gyanú igazolását jelentette, és nyilvánvalóvá tette, hogy északi szomszéd-
juknak nem csak szándékában áll kiterjeszteni fennhatóságát a régióra, de hajlandó
beavatkozni is, ha annak szükségét látja. Az elmélet 1898-ban vált gyakorlattá, ami-
kor az USA Kuba kapcsán hadat üzent Spanyolországnak és győztesként fejezte be
a háborút. Miközben a vereség Spanyolország számára utolsó újvilági bázisának és
ottani gyarmati hatalmának a végét jelentette, a győzelem az USA számára addig
ismeretlen feladatokat és felelőségeket eredményezett a Fülöp-szigetek, Guam és
Puerto Rico megszerzése, valamint a Kuba felett létesített – tulajdonképpeni – pro-
tektorátusi hatalom következtében.

⁶ GILDERHUS 2000, 1.

⁷ WILGUS 1922, 700–706. (A szerző fordítása.)

⁸ PATERSON–CLIFFORD–HAGAN 1995, 208, 210, 212–213. (A szerző fordítása.) Az USA
venezuelai érdekeltségeire és az angol–venezuelai vita következményeinek további rész-
leteire vonatkozóan lásd: Uo. 208–215.

A spanyol–amerikai háborúval egy új, 1917-ig tartó korszak vette kezdetét az Amerika-közi kapcsolatokban, amelyet az USA gazdasági-politikai befolyásának kiszélesedése jellemezett a Karib térségben és Közép-Amerikában. Washington növekvő dominanciájának alapját két új külpolitikai elv szolgáltatta. 1904-ben újabb értelmezése született a Monroe Doktrínának, ezúttal Theodore Rooseveltnél (1901–1909) által. Az ún. Roosevelt-kiegészítés a Dominikai Köztársaságot pénzügyi tartozásai miatt fenyegető európai beavatkozás megakadályozása érdekében fogalmazódott meg. Az elnök kijelentette, hogy az Egyesült Államok új politikája alapján országa „nemzetközi rendőri erőként” fog fellépni az olyan esetekben, amikor a nyugati féltekén szükségessé válik „valamely civilizált nemzet beavatkozása”.⁹ Washington befolyásának növekedését segítette Howard H. Taft elnök (1909–1913) dollárdiplomáciája is, amely kettős céllal bátorította a térségbeli amerikai üzleti vállalkozásokat: hogy megakadályozzák más országok befektetéseit és, hogy stabilizálják a régió gazdaságait. Természetesen az elnök leghőbb vágya az amerikai érdekek érvényesítése és védelme volt. Az USA egyre határozottabb külpolitikájának eredményeként 1903-ban Panamában sikerrel járt a csatorna megépítésének terve (a csatorna építését 1914-ben fejezték be) és amerikai csapatok beavatkozására került sor az 1917 előtti és utáni évtizedekben Nicaraguában, a Dominikai Köztársaságban és Haitin. Az Egyesült Államok ezekben az országokban a pénzügyeket is ellenőrizte, ami jelentősen növelte az USA-ellenes érzelmeket.¹⁰

Az Egyesült Államok dél-amerikai jelenléte kevésbé volt látványos és üzleti kapcsolatokra korlátozódott. Habár az USA-nak szerte a kontinensen voltak kereskedelmi érdekeltségei, 1914-re közvetlen befektetéseinek 87 százaléka négy országba irányult, melyek közül kettő, Chile és Peru, helyezkedett el a kontinens déli részén. (A másik két ország Mexikó és Kuba voltak.) Ugyanakkor a brit befektetések a régióban kiemelkedtek és valamennyi államra kiterjedtek, de legnagyobb jelentőségűek a latin-amerikai országok között legfejlettebb Argentínában, valamint Brazíliában voltak. A brit jelenlét északon, Mexikóban is érvényesült, ahonnan a francia és német befektetők sem hiányoztak. Utóbbiak szintén a Nagy-Britannia által előnyben részesített három országot preferálták.¹¹

Az 1914 nyarán kirobbanó első világháború – Kanadát kivéve – kezdetben nem érintette közvetlenül az amerikai kontinenst annak ellenére sem, hogy a fent említett európai befektetők kormányainak mindegyike megkezdte a harcot már a konfliktus legelején. Mi több, ellenkező oldalon harcoltak: Németország (az Osztrák–Magyar Monarchiával szövetségben) a Központi Hatalmak, míg Nagy-Britannia és Franciaország (Szerbiával és Oroszországgal szövetségben) az Antant tagjaként. Ám, mivel Amerika népeinek semmilyen létfontosságú politikai kapcsolata nem volt a hadviselőkkel, a semlegességet választották és arra törekedtek, hogy azt meg is őrizzék. Woodrow Wilson, az Egyesült Államok elnökeként 1914. augusztus 4-én semlegeségi nyilatkozatot bocsátott ki, két héttel később pedig kongresszusi üzenetében

⁹ PATERSON–CLIFFORD–HAGAN 1995, 258. (A szerző fordítása.)

¹⁰ Uo. 260–262; FISCHER 1985.

¹¹ GILDERHUS 2000, 38–40.

hívta fel a figyelmet annak fontosságára, hogy az amerikaiak „gondolatban és tettekben”¹² is pártatlanok maradjanak az óvilágban zajló eseményekkel kapcsolatban. Az elnök az USA külpolitikai hagyományainak megfelelően járt el, amikor megpróbálta országát távol tartani az európai konfliktustól, hogy az figyelmét a nyugati félteke ügyeire összpontosíthassa. Az Egyesült Államok déli szomszédjai hasonlóan cselekedtek és a háború hírére semlegességi proklamációkkal reagáltak.

A konfliktus kiterjedése és elhúzódása azonban magában hordozta a változás lehetőségét, amit a Központi Hatalmak mindenképp megpróbáltak elkerülni. Elsődleges céljuk volt az USA hadba lépésének megakadályozása, ezért a német vezetés titkos akcióba kezdett, hogy elmérgesítse a meglévő feszültségeket az Egyesült Államok és Latin-Amerika között. Így kívánta rákényszeríteni Washingtonot, hogy a nyugati félteke történéseire koncentráljon ahelyett, hogy az Antant oldalán beavatkozik a háborúba. A terv diplomatákat, ügynököket és európai, valamint amerikai állampolgárokat is érintett. Elsősorban az ország bizonytalan belpolitikai helyzete és az USA-hoz való földrajzi közelsége eredményezte, hogy a német erőfeszítések Mexikóra fókuszáltak.¹³

Az ígéretes kezdet ellenére – ugyanis 1822-ben az Egyesült Államok volt az első ország, amelyik elismerte Mexikót – az USA–mexikói kapcsolatokat a XIX. század első évtizedeitől ellenségeskedés jellemezte. Az Egyesült Államok déli szomszédja 1821-ben szabadult meg a spanyol gyarmati hatalomtól és vált függetlenné. Ezt követően az amerikai betelepülés mértéke az országban nőtt, de vele együtt a feszültség is fokozódott a mexikói kormány és a telepesek között, akiket a helyi törvények a római katolikus hit és a mexikói állampolgárság felvételére köteleztek. Az ellentétek 1836-ban Texas függetlenségének kikiáltásához vezettek, ám mivel az új köztársaság önállóságának elismerését Mexikó megtagadta, annak vezetői az USA általi azonnali annexiót szerették volna elérni. Erre 1845-ig várniuk kellett, miközben Washington Mexikóval fennálló problémái sem rendeződtek, sőt 1846 és 1848 között háborúhoz vezettek. A konfliktus végén a győztes Egyesült Államok ellenfele eredeti területének felét kapta meg a mai Kaliforniában, Új-Mexikóban és Arizonában, de elismerte Mexikó Texasnak az USA-hoz való csatlakozását is. Az 1848. február 2-án Guadalupe Hidalgo-ban aláírt békeszerződés éppen azokat a területeket érintette, melyek csaknem hét évtizeddel később ismét előtérbe fognak kerülni, miközben Washington a Német Császárság elleni hadüzenetet fogja fontolgatni.¹⁴

Az európai háború kitörése óta eltelt években az USA kapcsolatai Németországgal folyamatosan romlottak, legfőképp azért, mert Washington semlegességi jogainak többszöri megsértését kifogásolta.¹⁵ A harcoktól távolmaradó hatalomként az Egyesült Államok valamennyi háborúzó nemzettel – függetlenül attól, hogy melyik

¹² President Wilson’s Declaration of Neutrality.

¹³ RINKE–KRIEGESMANN 2015, 4.; KATZ 1981, 50.

¹⁴ GILDERHUS 2000, 3–4.; PATERSON–CLIFFORD–HAGAN 1995, 114–121.

¹⁵ Az igazsághoz hozzátartozik, hogy Nagy-Britannia is több alkalommal megsértette az Egyesült Államok semlegességi jogait, de ezek ellen az USA ritkábban és kevésbé erőteljesen emelte fel a szavát.

oldalon álltak – fenn kívánta tartani a kereskedelmi kapcsolatokat és ez által megőrizni a bevételeket. Azonban az Antant (és elsősorban a Nagy-Britannia) iránti szimpátia növekedésével az USA semlegessége megkérdőjeleződött, amit a kereskedelmi mérleg változása is tükrözött. Lényegesen csökkent a Németországba irányuló amerikai export,¹⁶ s Berlin tiltakozását fejezte ki Washingtonnak az Antanttal fenntartott gazdasági kapcsolatai ellen. Megszakításuk érdekében 1915 februárjában bejelentette, hogy tengeralattjáró háborúba kezd. Mivel a Nagy-Britannia körüli hadizónában bármely ellenséges hajó támadásra számíthatott, az Egyesült Államok és más semleges országok attól tartottak, hogy a fedélzetükön utazó állampolgáraik és azok értékei veszélybe kerülhetnek. Az első amerikai életet követelő incidens már március 28-án bekövetkezett, amikor egy német tengeralattjáró elsüllyesztette a brit *Falaba*-t. Alig egy hónap telt el, amikor május 7-én egy újabb brit tulajdonú személyszállító vált torpedótámadás áldozatává és süllyedt el az ír partok közelében. A hajó a *Lusitania* nevet viselte, és csaknem 200 USA-állampolgár utazott a fedélzetén. Közülük 128-an életüket vesztették, ami szerte az Egyesült Államokban felháborodást keltett. De sem az átlagemberek, sem pedig a döntéshozók nem akartak háborút, és továbbra is az ország semlegességének fenntartása mellett érveltek. Washington természetesen elítélte Berlin politikáját és követelte a tengeralattjáró háború végét, de 1916 februárjában elfogadta a német kormány üzenetét, melyben az sajnálatát fejezte ki az amerikai halálos áldozatok miatt és felajánlotta, hogy kártérítést fizet.¹⁷

Annak ellenére, hogy a *Lusitania* incidens nem vezetett azonnali háborúhoz a Központi Hatalmakkal, az Egyesült Államok és a Német Császárság kapcsolatai feszültek maradtak.¹⁸ Miután Wilson elnök 1916-ban sikertelenül próbált „győzelem nélküli békét” közvetíteni a hadviselő felek között, 1917 első néhány hónapjának eseményei végül megváltoztatták országának a háborúhoz való viszonyát. Január 31-én Berlin bejelentette, hogy másnap korlátozás nélküli tengeralattjáró hadviselésbe kezd, vagyis valamennyi vízi jármű – ellenséges, semleges, katonai, kereskedelmi, avagy személyszállító – figyelmeztetés nélküli tengeralattjáró támadásra számíthat a Nagy-Britannia, Franciaország, Olaszország és a Földközi-tenger keleti medencéje körül húzódó hadizónában. Ugyanazon a napon Németország nagykövétén keresztül biztosította Washingtont, hogy mindent meg fog tenni az amerikai érdekek védelmében, és kifejezte abbéli reményét, hogy az amerikai elnök folytatódó békeközvetítése

¹⁶ Az Egyesült Államok Németországba irányuló exportja 1914-ben 345 millió dollárra rúgott, 1915-ben már csak 29 milliót tett ki, majd 1916-ban 2 millió dollárra esett. Ugyaneközben az években az Angliába és Franciaországba irányuló exportok jelentősen növekedtek: összesen 754 millió dollárról, 1,28 milliárd, valamint 2,75 milliárd dollárra. Lásd: PATERSON–CLIFFORD–HAGAN 1995, 296.

¹⁷ PATERSON–CLIFFORD–HAGAN 1995, 286–293, 299.

¹⁸ A *Lusitania* incidens nem az utolsó alkalom volt, hogy amerikai életekben és tulajdonban kár esett. Az Egyesült Államok 1917. áprilisi hadba lépését megelőzően német tengeralattjáró általi torpedótámadás következtében három állampolgár vesztette életét saját zászlóalatti és kb. 190 fő (a *Lusitania* áldozatait is beleértve) háborúzó ország hajójának a fedélzetén. Lásd: PATERSON–CLIFFORD–HAGAN 1995, 300.

eredményes lesz. Ugyanakkor Johann von Bernstorff kifejtette, hogy az Antant Hatalmaknak az egyenlő feltételek mellett kötendő békével szembeni barátságtalan magatartása, továbbá a súlyos németországi élelmiszerhiány okozta, hogy kormányának nem maradt más választása, mint a tengeralattjárók korlátlan használata. Valójában a német vezetés abban bízott, hogy körülbelül két hónap alatt az újfajta politika eredményeket fog produkálni és rászorítja Nagy-Britanniát a tárgyalásokra. Remélték azt is, hogy mindeközben az Egyesült Államok fenntartja a semlegességét, de Washington február 3-i döntése, amellyel megszakította a diplomáciai kapcsolatokat a Német Császársággal, nem ígért sok jót a jövőre nézve. Különösen vészjósló volt ez annak fényében, hogy döntésével egy időben az USA utasította a semleges latin-amerikai államokban székelő képviselőit, hogy tájékoztassák az illetékes kormányokat az amerikai politika megváltozásáról és kérjék őket hasonló lépés megtételére.¹⁹

Berlin szándéka a korlátlan tengeralattjáró hadviselés alkalmazásával egyrészt a háború lerövidítése volt, másrészt annak megakadályozása, hogy az Egyesült Államok fegyvert fogjon vagy, amennyiben mégis megteszi, akkor olyan késői időpontban tegye, hogy ne tudjon döntően fellépni a frontokon. Hogy tovább csökkentse az USA európai katonai részvételének esélyeit, Berlin kidolgozott egy olyan tervet is, ami ha sikeres, biztosítja, hogy hadüzenet esetén az Egyesült Államok erői az amerikai kontinensen legyenek lekötve.²⁰ Ennek érdekében 1917. január 16-án Arthur Zimmermann német külügyminiszter táviratot küldött a mexikói német követnek utasítva őt, hogy „amint bizonyossá válik a háború kitörése az Amerikai Egyesült Államokkal,” a lehető „legtitikosabb” módon közölje Mexikó elnökével az alábbi tervet: „szövetséget ajánlunk... a következő alapon: háborúzzunk együtt, kössünk békét együtt, nagylelkű pénzügyi támogatás[t ígérünk] és az egyetértés[t] részünkről, hogy Mexikó visszaszerezze az elveszett területeket Texasban, Új-Mexikóban és Arizonában.” Továbbá Berlin képviselőjének javasolnia kellett, hogy a mexikói elnök „saját kezdeményezéseként azonnali csatlakozásra hívja meg Japánt és ugyanakkor közvetítsen Japán és [a Német Császárság] között.”²¹

Miközben a körülmények azt sejtetik, hogy a javasolt német–mexikói szövetségnek legalább minimális esélye volt megvalósulni, nem világos, hogy Zimmermann hogyan képzelte a német–japán együttműködés kialakítását, lévén, hogy az utóbbi fél az ellenségeskedések 1914. augusztusi kirobbanása óta az Antant oldalán harcolt.²²

¹⁹ Az amerikai német nagykövet House ezredesnek, 1917. január 31., A németországi amerikai nagykövet a külügyminiszternek, 1917. január 31., A külügyminiszter a semleges országokban székelő diplomáciai képviselőknek (körtávirat), 1917. február 3., *FRUS* 1917, 34–37, 103–104, 108.

²⁰ A Német Császársággal való együttműködés kezdeményezője valójában Mexikó volt 1916-ban. Lásd: KATZ 1981, 330–333, 351.; MEYER 1966.

²¹ A Nagy-Britanniában székelő amerikai nagykövet a külügyminiszternek, 1917. február 24., *FRUS* 1917, 147. (A szerző fordítása.)

²² Lehetséges, hogy a Zimmermann-távirat idején létezett egy olyan német elképzelés, amely sikeres együttműködés esetén Kalifornia Japánnak történő átadását tervezte. Lásd: VON ZUR GATHEN 2007, 20.

Némi magyarázatot a külügyminiszternek korábbi karrierje során szerzett tapasztalatai adhatnak. A XX. század elejétől Zimmermann a német hírszerzésnek dolgozott, majd az első világháború idején egy titkos program vezetését kapta feladatként azzal a céllal, hogy a világ különböző részein, így Ázsiában is borsot törjön Németország ellenségeinek az orra alá. 1915-ben a Német Császárság különbéke megkötését tervezte Japánnal, így lehetséges, hogy Tokió és Washington 1917 eleji feszült viszonya alapján gondolta azt Zimmermann, hogy a távol-keleti ország vezetőit érdekelheti a tárgyalások újrakezdése Mexikó közvetítésével.²³ Japán azonban „abszurdnak [találta] a feltételezést” egy ilyen fordulat realitását illetően, különösen Mexikó nyomására, s tagadta, hogy hozzá ez irányú ajánlat érkezett volna. Kijelentette, hogy „semmilyen körülmények között nem fogja elhagyni [szövetségeseit] és nem fog csatlakozni Németországhoz... Ez a terv bizonyítja, hogy milyen szellemi téveszme mozgatja” Berlint.²⁴

A Zimmermann-távirat születésekor puszkaporos hangulatú USA–mexikói kapcsolatok fényében úgy tűnhetett, hogy a javasolt német–mexikói szövetség a japánnál nagyobb eséllyel valósulhat meg. A mexikói háború 1848-as lezárását követően belső széthúzás, polgárháború és külföldi intervenció jellemezte Mexikó történelmét. A béke 1877-ben köszöntött be Porfirio Díaz elnökké választásával, aki egy rövid időszaktól eltekintve 1911-ig irányította az országot. Az ún. Porfiriato idején Mexikó hatalmas gazdasági növekedést produkált, főképp annak köszönhetően, hogy az elnök bátorította a külföldi befektetéseket. Így hatalmának végére a legnagyobb vállalatok többsége külföldi, javarészt amerikai és brit vállalkozások kezében volt Mexikóban. Azonban sokan elégedetlenek voltak Díaz diktatórikus kormányzatával, s a rezsím az elnökségért induló ellenzéki jelölt, Francisco I. Madero által szított felkelés következtében 1910 novemberében kezdett összeomlani. Az esemény a mexikói forradalom és egy 1920-ig tartó újabb polgárháborús korszak beköszöntét jelentette.²⁵

Díaz bukása az Egyesült Államok és Mexikó viszonyában is változásokat eredményezett. Miközben Wilson 1913 elején elnöki beiktatására készült, Maderót meggyilkolták, s az ezt követően a hadsereget vezető Victoriano Huerta tábornok és az ún. konstitucionalistákat vezető Venustiano Carranza erői között kibontakozó harc alkalmat adott az USA beavatkozására. A hamarosan felálló Huerta-rezsímet Washington illegitimnek nyilvánította és megtagadta tőle a diplomáciai elismerést. Majd 1914-ben olyan események következtek, amelyek hatására a feszültség fokozódott, és az USA–mexikói kapcsolatok tovább romlottak. Április 9-én Huerta csapatai Tampicó-ban amerikai tengerészeket tartóztattak le, miután külföldiek elől elzárt területre tévedtek. Amikor Mexikó megtagadta a bocsánatkérést, az USA elnöke

²³ BOGHARDT 2012, 4–5.; TUCHMAN 2014, 37–38, 50–60. A feszült USA–Japán viszony legfőbb okai Washington Ázsia-ellenes (és Japán-ellenes) bevándorlási- és földpolitikája, valamint a két ország ellentétes külpolitikai törekvései voltak a csendes-óceáni régióban.

²⁴ A Japánban székelő amerikai nagykövet a külügyminiszternek, 1917. március 3., *FRUS* 1917, 160–161. (A szerző fordítása.)

²⁵ GILDERHUS 2000, 39.; SCHEUZGER 2015, 1, 4.

a Mexikói-öbölbe rendelte a flottát. A helyzetet tovább rontotta, hogy miközben a Wilson adminisztráció a Mexikó elleni megtorlás lehetőségeit fontolgatta, hírek érkeztek egy Huerta számára fegyvereket szállító német kereskedelmi hajóról, amely Veracruz felé közeledett. Április 21-én az USA haditengerészete néhány órán belül elfoglalta a kikötővárost, hogy megakadályozza a hajó szállítmányának kirakódását. Az ezt követő összecsapás 19 amerikai és 129 mexikói életét követelte. Ám nem sokkal később, 1914 nyarán, végül sikerült Washingtonnak annyira megerősítenie a Huerta-ellenes erőket, hogy megdöntsék a hatalmát és száműzetésbe kényszerítsék a tábornokot.²⁶

A Mexikóval kapcsolatos problémák ennek ellenére sem értek véget. A győztes konstitucionalisták közti belső konfliktus tovább bonyolította az USA–mexikói viszonyt és miután 1915 októberében Washington diplomáciai elismerésben részesítette a Carranza-kormányt, hadüzenet nélküli háborúhoz vezetett a két ország között. A harcoló frakciók egyik vezetője Francisco (Pancho) Villa volt, aki épp úgy, mint Huerta öelötte, német támogatást kapott, hogy zűrzavart keltsen az Egyesült Államok és Mexikó között. Villa olyannyira elszánt volt Washington provokálásában, hogy közvetlen támadást hajtott végre területe ellen. A mexikói tábornok 1916. március 9-én ütött rajta az új-mexikói Columbus határvárosán, minek következtében 17 amerikai és több mint 100 mexikói vesztette életét. Az akció megtorlásaként az USA csapatai John J. Pershing vezetésével benyomultak Mexikó területére, de egy év elteltével sem tudták elfogni Villát. Az eset komoly presztízsveszteséget jelentett az Egyesült Államok számára.²⁷

Röviddel az után, hogy 1917. február 5-én az USA csapatai befejezték kivonulásukat Mexikóból, Washingtonba érkezett a hír, hogy Berlin szövetségre kíván lépni az Egyesült Államok déli szomszédjával (és Japánnal). Az információ, melynek forrása a brit külügyminisztérium volt, február 24-én ért az amerikai fővárosba.²⁸ Londonban, az ellenséges kommunikáció figyelésével megbízott ún. 40. szoba munkatársai voltak azok, akik valamivel több, mint egy hónappal korábban elfogták és dekódolták a Zimmermann által a mexikói német követnek küldött titkos üzenetet.²⁹ Valójában a távirat Londont és Washingtont is érintette, mielőtt megérkezett Mexikóvárosba, sőt maga von Bernstorff, az amerikai német nagykövet volt az, aki to-

²⁶ GILDERHUS 2000, 40–41, 44–45.; MITCHELL 1999, 195–198.; TUCHMAN 2014, 43–49.

²⁷ TUCHMAN 2014, 83–86.; GILDERHUS 2000, 48, 50–53. A Columbus elleni akcióról részletesen lásd: KATZ 1978.

²⁸ TUCHMAN 2014, 139.; A Nagy-Britanniában székelő amerikai nagykövet a külügyminiszternek, 1917. február 24., *FRUS* 1917, 147–148.

²⁹ A britek azért tartották vissza az információt, mert féltek lelepleződik, hogy rendszeresen olvassák a német (és az amerikai) diplomáciai levelezést és ismerik a német kódot. Csak azt követően döntöttek Washington értesítése mellett, hogy intézkedéseket tettek a 40. szobában folyó munka további titkosságának fenntartására és kénytelenek voltak csalódottan tudomásul venni, hogy február 3-án az USA hadüzenet helyett csak a diplomáciai kapcsolatok megszakítására határozta el magát. Lásd: TUCHMAN 2014, 140.

vábbította.³⁰ Amikor London átadta az információt az Egyesült Államoknak, engedélyezte az üzenet tartalmának nyilvánosságra hozatalát, de megtiltotta a forrás felfedését. Washington végül március 1-jén tette publikussá a táviratban foglaltakat, tiszteletben tartva Nagy-Britannia kérését.³¹

Az amerikai vezetés azonban már február elején – vagyis azt megelőzően, hogy Wilson tudomást szerzett a Zimmermann-táviratról – zavaró híreket kapott, amelyek megnövekedett német tevékenységről tudósítottak Mexikóban. Érkezett olyan hír is, miszerint német segítséggel szerveződik mexikói támadás az Egyesült Államok területe ellen. Annyi bizonyos, hogy február 5-én – mindössze két nappal az után, hogy az USA megszakította a diplomáciai kapcsolatait a Német Császársággal – Berlin egy második üzenetet is küldött Mexikóba. Ezúttal felhatalmazta delegátusát, hogy *késlekedés nélkül* keresse fel Carranzát, de továbbra is ragaszkodott hozzá, hogy tényleges szövetségekötésre csak az USA-val való háború esetén kerüljön sor. A távirat ugyanakkor Carranzának is engedélyt adott Japán azonnali megkeresésére, továbbá eredetileg tartalmazott egy olyan, végül visszatartott utasítást, minek alapján a német követnek kísérletet kellett volna tennie annak megakadályozására, hogy az ABC országok (Argentína, Brazília és Chile) felsorakozzanak az USA mögött.³²

Február 20-án Berlin küldötte valóban előterjesztette kormánya ajánlatát a mexikói külügyminiszternek, az USA február 28-i érdeklődésére utóbbi mégis azt válaszolta, hogy nincs tudomása a javaslatról. Márciusban maga Carranza is hasonlóan nyilatkozott annak ellenére, hogy felállított egy katonai bizottságot az USA elleni háború kivitelezhetőségének vizsgálatára. A bizottsági jelentés azonban több okból kifolyólag is egy ilyen eshetőség ellen foglalt állást: 1. az USA jóval erősebb; 2. Németország nem fogja tudni teljesíteni a nagylelkű támogatásra vonatkozó ígéretét az Atlanti-óceán brit haditengerészeti ellenőrzése miatt; 3. még, ha Mexikónak sikerül is visszazereznie bizonyos területeket északi szomszédjától, komoly nehézségeket fog okozni a megtartásuk a nagy létszámú, angol nyelvű, USA-párti lakosság jelenléte miatt; és végül 4. a háborúval Mexikó veszélyeztetné az ABC országokkal való együttműködését, aminek célja éppen az, hogy megjavítsa a viszonyát Washingtonnal. Figyelembe véve a bizottsági jelentés javaslatait és értesülvén az USA hadüzenetre vonatkozó döntéséről, Carranza április 14-én hivatalosan is visszautasította Berlin ajánlatát.³³

Mindeközben az USA-német kapcsolatok a Zimmermann keltette botrányt követően gyorsan romlottak. Washington első reakciója a távirat hírének hallatán az volt,

³⁰ The Zimmermann Telegram, 43–44. Joachim von zur Gathen elveti azokat az elképzeléseket, miszerint több lehetséges útvonalon is célba juthatott a távirat, és állítása szerint Berlinből Washingtonba kizárólag amerikai diplomáciai csatornákon keresztül érkezett. Lásd: VON ZUR GATHEN 2007, 12–15, 22–25.

³¹ A Nagy-Britanniában székelő amerikai nagykövet a külügyminiszternek, 1917. február 24., *FRUS* 1917, 147–148.; PATERSON–CLIFFORD–HAGAN 1995, 303.

³² TUCHMAN 2014, 139–140.; VON ZUR GATHEN 2007, 21.; BOGHARDT 2012, 11–12.

³³ VON ZUR GATHEN 2007, 25.; A mexikói amerikai nagykövet a külügyminiszternek, 1917. február 26. és 1917. március 10., *FRUS* 1917, 235, 238–239.; KATZ 1981, 364.

hogy saját szakértője segítségével kell megbizonyosodnia a dokumentum valóságáról. Am minden kétely feleslegesnek bizonyult, miután március 2-án Zimmermann nyilvánosan elismerte felelősségét. Magyarázata szerint „a császári kormánynak nem csak joga, de kötelessége volt, hogy előkészületeket tegyen egy az Amerikai Egyesült Államokkal való háborús konfliktus esetére annak érdekében, hogy amennyire lehetséges, közömbösítse egy újabb ellenség belépését.”³⁴ Válaszként egy német parlamenti bizottság érveire, melyek a mexikói katonaság gyengeségének okán rámutattak a német javaslat irreálisára a külügyminiszter azt válaszolta, hogy maga is osztja a véleményt, de úgy véli, hogy még a Mexikó által birtokolt korlátozott erőforrások is elegendő zavart kelthettek volna az Egyesült Államok határ menti államaiban ahhoz, hogy távol tartsák az USA seregeit az európai hadszínterektől.³⁵

De Zimmermann hatalmasat tévedett. Miközben Mexikó a javaslat visszautasítása mellett döntött, az Egyesült Államok éppen azt a lehetőséget választotta, amit a német vezetés elkeseredetten próbált megakadályozni: április 6-án, az Antant oldalán belépett a háborúba. Ezt a lépést Washington minden bizonnyal a német távirat hiányában is megtette volna, ám a Mexikónak teendő szövetségi ajánlat híre felgyorsította a folyamatot, leginkább azért, hogy meggyőzte a korábban hezitáló elnököt a háborús döntés szükségességéről. Wilson azt megelőzően, hogy tudomást szerzett a mexikói (és esetleges japán) szövetségre vonatkozó német tervről, ragaszkodott békekezdeményezéseinek folytatásához. Annak utána viszont kénytelen volt beismereni erőfeszítései hiábavalóságát. Robert Lansing külügyminiszter szavai az első világháborút lezáró békekötés után évekkel születtek, mégis ugyanezt a gondolatot fogalmazták meg: „Attól kezdve, hogy a távirat nyilvánosságra került... az Egyesült Államok hadba lépése biztossá vált.”³⁶

Zimmermann kezdeményezése volt tehát az utolsó csepp a pohárban, ami rábírta Wilson a hadüzenetre, de nem ez volt az egyetlen (vagy a leginkább meghatározó) tényező. Április 2-i kongresszusi üzenetében az elnök „fényes bizonyítékként” említette a tervet arra vonatkozóan, hogy a Német Császárság Egyesült Államok iránt mutatott barátsága hamis volt, hiszen azzal, hogy Berlin ellenségeskedést szított az USA-val szemben annak közvetlen szomszédjában, az ország „békéje és biztonsága ellen cseleked[ett]”.³⁷ Wilson háborús döntésében azonban egyéb megfontolások is jelentős szerepet játszottak. Megfogalmazott az amerikai elnök olyan nemes célokat, minthogy „biztonságossá kell tenni a világot a demokrácia számára”, meg kell „védeni jogunkat és tisztességünket” és az amerikai értékeket. Ugyanakkor a tengeralattjáró háború, különösen annak korlátlan formája 1917. február 1-je után, nagy felháborodást keltett a semlegesek körében általában és magában az USA-ban is.

³⁴ A svájci amerikai követ a külügyminiszternek, 1917. március 3., *FRUS* 1917, 160.; VON ZUR GATHEN 2007, 30. (A szerző fordítása.)

³⁵ VON ZUR GATHEN 2007, 31.

³⁶ BOGHARDT 2012, 2, 6. (A szerző fordítása.)

³⁷ Transcript of Joint Address to Congress Leading to a Declaration of War Against Germany (1917). (A szerző fordítása.)

Főképp azt követően, hogy bár védelmi intézkedésként február 3-án Washington elrendelte kereskedelmi flottája felfegyverzését, csak március közepén három hajó szenvedett tengeralattjáró támadást és süllyedt el. A kocka ezzel el volt vetve, és Wilson a háború mellett döntött.³⁸

Miután a szenátusban és a képviselőházban is a hadüzenetet támogató szavazati eredmények születtek, 1917. április 6-án az Egyesült Államok a nemzet történetében példátlanul számító vállalkozásba kezdett: hadviselővé vált egy a nyugati féltekén kívül vívott háborúban. Ugyanakkor hadba lépését bizonyos korlátok jellemezték. 1917 áprilisában Washington a Központi Hatalmak közül csak a Német Császári Kormánynak üzent hadat³⁹ és ahelyett, hogy formális szövetségre lépett volna az Antanttal, „társult hatalomként” támogatta azt. A háborús erőfeszítésbe a későbbiekben bekapcsolódó közép- és dél-amerikai köztársaságok szintén így cselekedtek.

A gondolat, hogy Latin-Amerika országainak az Egyesült Államokat követve változtatniuk kellene háborús magatartásukon már akkor megjelent, amikor Washington a korlátlan tengeralattjáró háború megindulását követően 1917. február 3-án megszakította Berlinnel a diplomáciai kapcsolatokat. Ugyanezen a napon az USA tájékoztatta a semlegeseket álláspontja megváltozásáról és „a világbéke megteremtése” érdekében kérte, hogy hasonlóan cselekedjenek.⁴⁰ Miközben a megszólított országok válaszaikban többnyire az Egyesült Államokkal való szimpátiájuknak adtak hangot, kezdeti reakcióik mégis meglehetősen visszafogottnak bizonyultak, s egyetlen latin-amerikai köztársaság sem állt még készen semlegessége feladására. Két alapvető magatartást alakítottak ki Washington irányában: jótékony semlegességet és szigorú semlegességet, miközben néhány ország közös (latin-)amerikai politika kidolgozásának az ötletét támogatta.

Az USA-nak adott válaszában Panama segítséget ajánlott és arról tájékoztatott, hogy németeket vett őrizetbe, főképp a kikötőiben horgonyzó német hajók tisztjeit és legénységét. Továbbá a jövőbeni szoros együttműködés garanciájaként február 24-én a panamai nemzetgyűlés elfogadott egy határozatot, amelyben a Washingtonnal való „legteljesebb” kooperáció szándékát erősítette meg háború esetén is.⁴¹ Kuba kevésbé lelkes reakciójában közölte, hogy amennyiben az USA erre kéri, meg fogja szakítani a kapcsolatait Németországgal, addig pedig szoros megfigyelés alatt fogja tartani a németeket és a gyanús idegeneket.⁴² Brazília ennél is visszafogottabban reagált, megerősítve, hogy támogatni fogja az Egyesült Államok lépéseit, de úgy véli,

³⁸ PATERSON–CLIFFORD–HAGAN 1995, 303. (A szerző fordítása.)

³⁹ Az USA Osztrák–Magyar Monarchia elleni hadüzenete végül 1917 decemberében született meg, Törökországgal pedig a diplomáciai kapcsolatok megszakítására került sor. MAGYARICS 2000, 139.

⁴⁰ A külügyminiszter a semleges országokban székelő diplomáciai képviselőknek (körtávirat), 1917. február 3., *FRUS* 1917, 108. (A szerző fordítása.)

⁴¹ A panamai amerikai követ a külügyminiszternek, 1917. február 4. és 24., *FRUS* 1917, 221, 233–234.

⁴² A kubai amerikai követ a külügyminiszternek, 1917. február 4., *FRUS* 1917, 221–222.

hogy „Pán-Amerikának egységesen [kell] fellépnie,” s ennek elősegítésére tárgyalásokat kezdett bizonyos dél-amerikai országokkal.⁴³ Honduras hasonló álláspontot képviselt: kifejezte az USA iránti szimpátiáját, de formális választ a többi közép-amerikai állammal együtt kívánt adni, további kommunikációiban pedig ismételten hangsúlyozta, hogy ameddig csak lehet, tartózkodni kíván a hadüzenet deklarálásától.⁴⁴ Bolívia egyetértett az USA politikájával a tengeralattjáró hadviselést illetően, és miután kézhez vette a német kormány idevonatkozó hivatalos tájékoztatását, tiltakozását fejezte ki Berlinben.⁴⁵ Guatemala szintén együttműködőnek tünt és válaszában Washingtonéhoz hasonló lépés megtételét ígérte, de Haiti és Argentína, bár kifejezték szimpátiájukat, csak a jövőbeni fejlemények tükrében kívántak cselekedni, vagyis abban az esetben, ha kár éri őket a német tengeralattjáró tevékenység következtében.⁴⁶ Paraguay elsődleges reakciójában megfogalmazta, hogy mivel gyakorlatilag semmilyen érdekeltsége sincs a tengeri kereskedelemben, valószínűleg tartózkodni fog véleménye formális kinyilvánításától, majd egy hét elteltével konvenció összehívását javasolta az amerikai semlegesek magatartásának meghatározására.⁴⁷ Ecuador is támogatta a latin-amerikai nemzetek közös álláspontjának gondolatát, és Chile is kifejezte a semleges jogok feletti aggodalmát. Kijelentette, hogy amennyiben hajóit német támadás éri, követelni fogja jogai tiszteletben tartását.⁴⁸ Uruguay hasonlóan cselekedett, de Kolumbia egyelőre tartózkodott a konkrét állásfoglalástól, sőt aggodalmának adott hangot azon eshetőséggel kapcsolatban, hogy a hadiállapot beálltakor az USA a Panama-csatorna védelmében támadást indíthat a területe ellen. Ennek ellenére 1917 októberében elfogadott egy határozatot, melyben elítélte a tengeralattjáró hadviselést.⁴⁹ Peru Berlin új politikáját erélyes hangnemben bírálta: elfogadhatatlannak és „a nemzetközi joggal és a semlegesek törvényes jogával szembenállónak” titulálta.⁵⁰ Salvador ugyanakkor nem volt hajlandó változtatni

⁴³ A brazíliai amerikai ügyvivő a külügyminiszternek, 1917. február 5., *FRUS* 1917, 222. (A szerző fordítása.)

⁴⁴ A hondurasi amerikai követ a külügyminiszternek, 1917. február 5. és 17., 1917. május 7., *FRUS* 1917, 222, 236–7, 276.

⁴⁵ A bolíviai amerikai követ a külügyminiszternek, 1917. február 6. és 8., *FRUS* 1917, 222–223, 230.

⁴⁶ A guatemalai amerikai követ a külügyminiszternek, 1917. február 7.; A haiti amerikai követ a külügyminiszternek, 1917. február 7.; Az argentinai amerikai nagykövet a külügyminiszternek, 1917. február 8., *FRUS* 1917, 223–226.

⁴⁷ A paraguayi amerikai követ a külügyminiszternek, 1917. február 8. és 15., *FRUS* 1917, 226–227, 232.

⁴⁸ Az ecuadori amerikai követ a külügyminiszternek, 1917. február 13.; Az amerikai ecuadori követ a külügyminiszternek, 1917. február 19.; A chilei amerikai nagykövet a külügyminiszternek, 1917. február 8., *FRUS* 1917, 227, 231–233.

⁴⁹ Az uruguayi amerikai követ a külügyminiszternek (érkezett 1917. február 9-én); A kolumbiai amerikai ügyvivő a külügyminiszternek, 1917. február 9. és 1917. október 19., *FRUS* 1917, 228–230, 347.

⁵⁰ A perui amerikai követ a külügyminiszternek, 1917. február 12., *FRUS* 1917, 231. (A szerző fordítása.)

korábbi hozzáállásán és „a lehető legszigorúbb semlegesség megtartását” kívánta,⁵¹ míg Costa Rica jótékony semlegességet ígért az USA irányában és azt, hogy mindenféle ellene irányuló ellenséges cselekedetet meg fog akadályozni a területén. Végül Nicaragua és Venezuela egyszerűen az iránti reményüket fogalmazták meg, hogy a béke megőrizhető lesz.⁵²

Az Egyesült Államok közvetlen szomszédja, a Zimmermann ügyben inkriminálódott Mexikó a fent vázoltakhoz hasonló, mégis azoktól különböző magatartást tanúsított. Miközben ragaszkodott korábbi státusza fenntartásához, 1917. február 12-én a semleges államok együttműködését javasolta azzal a céllal, hogy elősegítsék az óvilágban zajló háború lehető legrövidebb időn belül történő befejezését. Azonban semleges kooperáció alatt Mexikó nem csupán az amerikai köztársaságok közös erőfeszítéseit értette. Carranza elnök ennél nagyobb ívű tervben gondolkodott, s be akarta vonni a harcoktól tartózkodó európai országokat is. Mexikó első embere azzal érvelt, hogy valamennyi nem-hadviselő hatalom – különösen az Egyesült Államok, Argentína, Brazília és Chile az amerikai kontinensen, valamint Spanyolország, Svédország és Norvégia Európában – „súlyos történelmi felelősséget” visel, mivel „pénzzel, élelmiszerral, munícióval és üzemenyaggal támogatták, s ezáltal fenntartották és meghosszabbították” az összecsapást. Ezért a mexikói kormány javasolja, hogy a „tökéletes egyenrangúság” szellemében hívjanak össze egy találkozót valamennyi háborúzó fél részvételével azzal a céllal, hogy véget vessenek a küzdelmeknek „akár saját erőfeszítésükből, akár úgy, hogy alárendelik magukat” a meghívó országok „baráti közvetítésének”. Amennyiben a harcoló hatalmak továbbra sem tudják rendezni nézeteltéréseiket, a semlegesek mindenféle velük való kereskedelmi kapcsolatot meg fognak szüntetni, s utánpótlás hiányában kénytelenek lesznek feladni a küzdelmet. Javaslatának ismertetésekor Carranza kifejezte az iránti reményét is, hogy elképzelése a nemzetközi jog új elveként elfogadásra fog találni, így „adva lehetőséget a semlegeseknek, hogy segítsék a jövőbeni nemzetközi háborúk elkerülését és megoldását.”⁵³

De az Egyesült Államok nem bizonyult partnernek a mexikói kezdeményezés megvalósításában, s egy hónap elteltével sem adott választ Carranza tervére. A mexikói elnök az USA nagyköveténél tett panaszt ez ügyben, s egyúttal megismételte kívánságát egy közös, semlegesek általi terv kidolgozására, még, ha az különbözik is az övétől. Továbbá indítványozta, hogy amennyiben az Egyesült Államok elméletben elfogadja a kezdeményezést, a javasolt semleges konferencia helyszíne Washington legyen. Az USA végül március 16-án közölte álláspontját, amikor is két okkal indokolta az együttműködés visszautasítását. Hivatkozott egyrészt az amerikai

⁵¹ A salvadori amerikai követ a külügyminiszternek, 1917. február 27., *FRUS* 1917, 235. (A szerző fordítása.)

⁵² A Costa Rica-i amerikai követ a külügyminiszternek, 1917. április 3.; A nicaraguai külügyminiszter az amerikai követnek, 1917. február 5.; Az amerikai venezuelai követ a külügyminiszternek, 1917. március 7., *FRUS* 1917, 237–240, 243–244.

⁵³ A mexikói érdekekért felelős San Franciscó-i mexikói főkonzul a külügyminiszternek, 1917. február 12., *FRUS* 1917, 44–46. (A szerző fordítása.)

hajókat ért tengeralattjáró támadások következtében gyorsan romló USA-német viszonyra, másrészt Berlin tervére, hogy háborúba sodorja az Egyesült Államokat déli szomszédjával és szövétkezzon Japánnal. Mexikó válaszában ugyan kétségét fejezte ki egy Washington részvétele nélkül megvalósítandó semleges akció sikerét tekintve, de máskülönben békülékeny volt, s Carranza felajánlotta közbenjárását az amerikai és a német kormány között a diplomáciai kapcsolatok helyreállítása érdekében.⁵⁴

Az Egyesült Államok és a császári Németország közötti konfliktust azonban többé nem lehetett békés úton megoldani. 1917 első hónapjainak eseményei – a korlátlan tengeralattjáró háború német megindítása, az ennek folyományaként bekövetkező amerikai hajókat ért incidensek, valamint a Zimmermann-távirat okozta bonyodalmak – végül meggyőzték az Egyesült Államok korábban hezitáló elnökét, hogy eljött az ideje az Antant erőihez való csatlakozásnak. Az USA április 6-i Német Császársággal szembeni hadüzenetét követően a latin-amerikai köztársaságoknak ismét dönteniük kellett, hogy követik-e az északi példát vagy megmaradnak a semlegesség talaján. Végül a húsz érintett ország közül csak hét – Argentína, Chile, Paraguay, Mexikó, Kolumbia, Salvador és Venezuela – maradt semleges a konfliktus legvégéig. A többi állam vagy megszakította a kapcsolatokat Németországgal vagy hadat üzent neki 1917 és 1918 folyamán.

Éppen úgy, mint két hónappal korábban, amikor a diplomáciai kapcsolatok megszakítására került sor Washington és Berlin között, az Egyesült Államok 1917. április 6-án is a külképviselőin keresztül értesített minden országot a politikájában bekövetkezett változásról.⁵⁵ Habár ezúttal a körtávirat csak egy a hadiállapot tényét kimondó rövid értesítés volt, s nem kérte a címzettektől hasonló lépés megtételét, Panama és Kuba azonnal a lehető legpozitívabb módon reagált. Előbbi április 7-én egy USA-ra vonatkozó szövetségi és együttműködési nyilatkozatot bocsátott ki, melynek indoklásaként kifejtette, hogy más ország érintettsége esetén Panama továbbra is fenntartaná a szigorú semlegességet, ám mivel a saját biztonsága szorosan kötődik az Egyesült Államokéhoz, a továbbiakban a távolmaradás nem lehet opció.⁵⁶ Kuba szintén hadat üzent Németországnak április 7-én, és felállított egy bizottságot a Washingtonnal való egyeztetés megkönnyítésére. Továbbá parancsot adott ki valamennyi német állampolgár regisztrálására és az országban tartózkodó német tarta-

⁵⁴ A mexikói amerikai nagykövet a külügyminiszternek, 1917. március 10. és 17.; A külügyminiszter a mexikói érdekekért felelős San Franciscó-i mexikói főkonzulnak, 1917. március 16., *FRUS* 1917, 67–68, 238–239, 241–242.

⁵⁵ A külügyminiszter az amerikai diplomáciai képviselőknek valamennyi országban, kivéve Oroszországot, 1917. április 6., *FRUS* 1917, 244–245.

⁵⁶ A panamai amerikai követ a külügyminiszternek, 1917. április 7. és 9., *FRUS* 1917, 245, 248. 1917. december 10-én Panama az Osztrák–Magyar Monarchia ellen is hadat üzent és intézkedett az osztrák és német állampolgárságú személyek őrizetbe vételéről. Lásd: A panamai amerikai követ a külügyminiszternek, 1917. december 10. és 16., *FRUS* 1917, 385, 389–390.

lékos tisztek letartóztatására. Lefoglalta a kubai kikötőkben tartózkodó német hajókat is és készen állt, hogy átadja őket az Egyesült Államok használatára.⁵⁷

Hosszú idő telt el mielőtt 1917. október 26-án Brazília személyében a harmadik latin-amerikai állam, s az egyetlen a déli szubkontinensen, belépett a háborúba. Noha az Egyesült Államok ezt az országot tartotta dél-amerikai politikája sarokkövének, Brazília ódzkodott feladni a semlegességét.⁵⁸ Ennek ellenére április 11-én megszakította a diplomáciai és kereskedelmi kapcsolatokat a Német Császársággal és hamarosan elkezdődött az USA-val tervezett jövőbeni együttműködés kidolgozása. A tárgyalások elsősorban a brazil kikötők esetleges Egyesült Államok általi használatáról, valamint a dél-amerikai ország északi partvidékének ellenőrzésében való brazil részvétel lehetőségeiről szóltak.⁵⁹ De Brazília feltételeket szabott: cserébe a segítségnyújtásért és semlegessége feladásáért biztosítékot akart, hogy német támadás esetén számíthat Washington védelmére. A folytatódó tárgyalások eredményeképpen végül június elején lefoglalták a brazil kikötőkben horgonyzó valamennyi német kereskedelmi hajót és visszavonták Brazília semlegességi deklarációját. A hónap végén a Franciaországra, Oroszországra, Nagy-Britanniára, Japánra, Portugáliára és Olaszországra vonatkozó semlegességi dekrétumok visszavonása is megtörtént, így lehetségessé vált, hogy az említett államok hadihajói ugyanazokat a kiváltságokat élvezzék a brazil kikötőkben, mint amelyeket az USA számára garantáltak. Azonban további négy hónap telt el mielőtt október 26-án végül sor került a hadiállapot kinyilvánítására Brazília és a császári Németország között azt követően, hogy egy negyedik brazil hajó is német torpedótámadás áldozatává vált.⁶⁰

Brazília volt az utolsó azon államok sorában, amelyek még az 1917-es év folyamán léptek be a háborúba. A többi latin-amerikai ország, amelyik előbb vagy utóbb a semlegesség feladása mellett döntött, csak 1918-ban tett így: Guatemala áprilisban, Nicaragua és Costa Rica májusban, Haiti és Honduras pedig júliusban. Közös jellemzőjük volt azonban, hogy bár a hadüzenettel késlekedtek, a Német Császársággal fenntartott kapcsolataikat már az előző év során megszakították.

Így történt ez Guatemala esetében is, mely ország a német gazdasági és propaganda befolyás egyik centrumaként volt ismert. Mégis, mindössze két nappal az Egyesült Államok hadüzenetét követően a közép-amerikai ország kifejezte szándékát az USA-val való szoros együttműködésre, beleértve „egy szövetségi paktum

⁵⁷ A kubai amerikai követ a külügyminiszternek, 1917. április 7. és 1917. május 24., *FRUS* 1917, 246–247, 286–287. Kuba az Osztrák–Magyar Monarchiával fennálló hadiállapotot 1917. december 16-án nyilvánította ki. Lásd: Az amerikai kubai ügyvivő a külügyminiszternek, 1917. december 21., *FRUS* 1917, 393.

⁵⁸ GILDERHUS 2000, 52.

⁵⁹ Július végén került aláírásra az idevonatkozó megállapodás, amelyben szerepelt a brit és a francia haditengerészet bevonása is. Lásd: A brazíliai amerikai nagykövet a külügyminiszternek, 1917. július 23., *FRUS* 1917, 312–313.

⁶⁰ Az amerikai brazil nagykövet a külügyminiszternek, 1917. április 12. és 1917. június 4.; Külügyminisztériumi tanácsadói memorandum, 1917. május 17.; A brazíliai amerikai nagykövet a külügyminiszternek, 1917. június 3. és 29., 1917. október 25. és 26., *FRUS* 1917, 251–252, 283–284, 294–295, 304, 351–352.

megkötését is, ami lehet támadó és védekező vagy csak támadó” jellegét tekintve. Egyúttal megígérte azt is, hogy rajta tartja a szemét mindazokon, akik megzavarhatják a békét.⁶¹ Nem sokkal később, 1917. április 27-én semleges pozíciójának feladására is sor került. Ez alkalommal Guatemala felajánlotta területi vizeinek, kikötőinek, vasútjainak és bármely egyéb erőforrásának a használatát az Egyesült Államokkal való közös védelem céljaira, továbbá egy küldöttséget indított útnak Washingtonba a tevékenységek összehangolásának megkönnyítésére. Mindezek eredményeképpen az USA szabad hozzáférést kapott Guatemala kikötőihez és vizeihez, cserébe pedig növelte az oda irányuló exportját. Washington emellett hozzájárult az ország fegyverkezéséhez, segítséget ígért arra az esetre, ha szuverenitását támadás érné, és közvetítő szerepet vállalt a Honduras-szal fennálló határvitájában.⁶² Végül Guatemala 1918. április 23-án nyilvánította ki a hadiállapotot a Német Császársággal. Mivel közvetlen támadás vagy sérelem Berlin részéről nem érte, egyéb megfontolások játszottak szerepet a döntésében. A hivatalos magyarázat szerint a döntő tényezők „a kontinentális szolidaritás, az ország földrajzi helyzete és az Egyesült Államok és Guatemala között létező kötelékek” voltak, de a mexikói-guatemalai antagonizmus, a német gazdasági dominanciától való megszabadulás szándéka és annak felismerése, hogy az ország legfelsőbb politikai vezetésében beálló személyi változások Washington jóakarától függnék, mind szerepet kellett, hogy játszanak.⁶³

Guatemalához hasonlóan Nicaragua is egy évvel a hadüzenet előtt szakította meg a kapcsolatait Németországgal. Az országnak az USA háborús politikájához való igazodása nem meglepő, hiszen az amerikai csapatok jelenléte nem sok teret engedett a helyi kezdeményezéseknek. Ez a tény magyarázatul szolgálhat a Washington és Managua közti háborús kérdéseket érintő diplomáciai levelezés alacsony volumenére, s ez a korlátozott kommunikáció is visszafogott együttműködésről árulkodik. Annak ellenére, hogy 1917. április 18-án Nicaragua kifejezte „az Egyesült Államokkal való teljes együttérzését,” csak a washingtoni kormány kérésére szakított Németországgal és ajánlotta fel számára kikötőinek és területiális vizeinek használatát egy hónap elteltével.⁶⁴ Hadba lépését hasonlóan visszafogott modorban tudatta, mindössze annyit proklamálva 1918. május 7-én, hogy „a hadiállapot kinyilvánított Nicaragua, valamint Németország és Ausztria–Magyarország birodalmi kormányai között.”⁶⁵

⁶¹ MARTIN 1925, 491–492.; Az amerikai guatemalai követ a külügyminiszternek, 1917. április 18., *FRUS* 1917, 257–259. (A szerző fordítása.)

⁶² Az amerikai guatemalai követ a külügyminiszternek, 1917. április 27.; A külügyminiszter az Egyesült Államokba rendelt guatemalai különleges küldöttségnek, 1917. november 6., *FRUS* 1917, 271–272, 358–363.

⁶³ MARTIN 1925, 495, 498. (A szerző fordítása.)

⁶⁴ A nicaraguai amerikai követ a külügyminiszternek, 1917. április 18. és 1917. május 10.; Az amerikai nicaraguai ügyvivő a külügyminiszternek, 1917. május 19., *FRUS* 1917, 259, 278, 289–290. (A szerző fordítása.)

⁶⁵ A nicaraguai amerikai követ a külügyminiszternek, 1918. május 8., *FRUS* 1918, 687–688. (A szerző fordítása.)

A Costa Ricával való együttműködést legitimációs kérdések bonyolították, mivel a Német Császárság elleni amerikai hadüzenet idején a közép-amerikai országot olyan kormány irányította, amelynek elismerését Washington megtagadta. Costa Rica mégis felajánlotta, hogy kikötőit használja az USA haditengerészete, de ezzel zűrzavart okozott annak terveiben. Megpróbálkozott Washington megszarolásával is: cserébe a legitimálásért, Berlinnel fennálló kapcsolatainak a megszakítását ígérte. Az Egyesült Államok azonban kitartott eredeti álláspontja mellett, így végül Costa Rica az észak-amerikai elismerés további visszatartása ellenére számolta fel a Németországhoz fűződő diplomáciai kötelekeit 1917. szeptember 21-én. A következő év folyamán, 1918. május 23-án pedig sor került a hadüzenetre is, amely ironikus módon az egyetlen olyan nagyhatalommal szemben született meg, amelyik legitimnek ismerte el a Costa Rica-i kormányt.⁶⁶

Haiti, amely 1918. július 12-én lett hadviselő, rendkívül óvatosan politizált az USA hadba lépését követően. A háborús magatartását illető bármilyen változtatás megtétele előtt azt kérte Washingtontól, hogy adjon segítségnyújtásra vonatkozó biztosítékot arra az esetre, ha az ország a Német Császársággal ellentétbe keveredne. Habár az Egyesült Államok minden asszisztenciát megígért, az ország elnökétől eltérő álláspontot képviselő haiti nemzetgyűlés csak egy olyan tartalmú határozatot volt hajlandó szentesíteni, amely ugyan véget vetett a diplomáciai kapcsolatoknak Berlinnel és jótékony semlegesség érvényesítését mondta ki Washingtonnal kapcsolatban, de nem deklarált háborút. Így a tény, hogy az ország 1917. június 17-én szakított Németországgal és egy évvel később hadat is üzent neki, javarészt a haiti elnöknek volt köszönhető, aki hatalomra kerülésének körülményei miatt az USA lekötelezettje volt, s mindent megtett annak érdekében, hogy felsorakoztassa országát Washington mögött. A hivatalos kormánybejelentés természetesen más magyarázatot tartalmazott és a „Német Kormánynak a haiti nemzettel szembeni agresszív és támadó magatartását” emelte ki a hadba lépés indokaként.⁶⁷

Honduras pontosan egy hónappal Haiti előtt számolta fel kapcsolatait a Német Császársággal. Miközben tartotta magát korábbi ígéretéhez és 1918. július 19-én „a közép-amerikai államok közül utolsóként vált hadviselővé,” a Berlinnel fennálló kapcsolatainak már 1917. május 17-én véget vetett az Egyesült Államokkal „fenntartott komoly és hű barátság jeleként”. Ugyanakkor kifejezte bármely területen történő együttműködési szándékát is, amit Washington örömmel elfogadott. Végül, egy évvel

⁶⁶ A haditengerészeti miniszter a külügyminiszternek, 1917. április 27.; A Costa Rica-i amerikai ügyvivő a külügyminiszternek, 1917. május 24., 1917. szeptember 17. és 22., *FRUS* 1917, 268, 287, 328–329.; MARTIN 1925, 507–508.

⁶⁷ A Külügyminisztérium Latin-Amerikai Ügyek Osztálya vezetőjének memorandumai, 1917. április 21. és 24.; A haiti amerikai követ a külügyminiszternek, 1917. május 11. és 1917. június 17., *FRUS* 1917, 266–267, 279, 301.; MARTIN 1925, 516, 519.; Az amerikai haiti követ a külügyminiszternek, 1918. július 15., *FRUS* 1918, 708–709. (A szerző fordítása.)

később, a hondurasi hadüzenet megerősítette a „kontinentális szolidaritás” eszméjét és „a civilizáció és igazság ügyének győzelméért” folytatott harc szükségességét.⁶⁸

A nyolc latin-amerikai ország mellett, amelyek az Egyesült Államokat követve beléptek a háborúba, további öt köztársaság felemás álláspontra helyezkedve azzal fejezte ki szolidaritását, hogy háborút ugyan nem deklarált, de megszakította a kapcsolatait a császári Németországgal. A Dominikai Köztársaság kivételével valamennyi a déli szubkontinensen helyezkedett el. Elsőként Bolívia változtatott a Berlinhez fűződő viszonyán 1917. április 13-án, majd Peru és Uruguay október 6-án, illetve 7-én, végül Ecuador december 7-én. Bolívia már februárban kifejezte egyetértését az Egyesült Államoknak a német korlátlan tengeralattjáró háború kapcsán tanúsított magatartásával, majd két hónappal később a Berlinnel folytatott kapcsolatok megszakítását korábbi politikája „természetes következményeként” magyarázta. Továbbá kijelentette, hogy „örömmel áll az Egyesült Államok kormányának oldalára a jog és igazság védelmének szent ügyében, az erő és erőszak uralmával szemben”.⁶⁹ Peru, miközben jótékony semlegességet gyakorolt Washington irányában, azt követően döntött a Németországgal fennálló diplomáciai kapcsolatok megszakítása mellett, hogy eredménytelenül próbált kártérítést kapni egy 1917 februárjában elsüllyesztett hajójáért.⁷⁰ Hozzá hasonlóan Uruguay is jótékony semlegesként viselkedett és kikötőit az amerikai haditengerészet bármely okból történő, korlátozás nélküli, szabad használatára bocsátotta. A Berlinnel való szakítás bejelentése és az Antanttal szembeni semlegesség visszavonása kapcsán Uruguay hangsúlyozta, hogy „nincs megbosszulandó saját sérelme,” hanem a demokrácia és autokrácia erői között dúló összecsapásban kockán forgó demokratikus eszmények feletti aggodalom okán cselekszik.⁷¹ 1917 végén Ecuador volt az utolsó dél-amerikai ország, amelyik szakított Németországgal. Ezt követően felajánlotta, hogy kikötőiben fogadja a baráti hadihajókat és lehetővé teszi számukra, hogy a salinas-i drótnélküli állomást kommunikációs célokra használják.⁷²

A legutolsó olyan ország, amelynek Berlinnel folytatott kapcsolatai a háború idején felfüggesztésre kerültek, a Dominikai Köztársaság volt. Státusza különlegesnek

⁶⁸ A hondurasi amerikai követ a külügyminiszternek, 1917. május 7.; A hondurasi külügyminiszter az amerikai külügyminiszternek, 1917. május 17.; Az amerikai külügyminiszter a hondurasi külügyminiszternek, 1917. június 20., *FRUS* 1917, 291–292, 276, 302–303.; A hondurasi amerikai ügyvivő a külügyminiszternek, 1918. július 19., *FRUS* 1918, 710–711. (A szerző fordítása.)

⁶⁹ A bolíviai amerikai követ a külügyminiszternek, 1917. április 14., *FRUS* 1917, 253. (A szerző fordítása.)

⁷⁰ A perui amerikai követ a külügyminiszternek, 1917. július 29.; A Perui Követség a Külügyminisztériumnak, 1917. augusztus 9.; A limai amerikai főkonzul a külügyminiszternek, 1917. szeptember 10. és 26.; Az amerikai perui követ a külügyminiszternek, 1917. október 6., *FRUS* 1917, 308–309, 312, 324, 331, 340–341.

⁷¹ Az uruguayi amerikai követ a külügyminiszternek, 1917. június 15. és 1917. október 17., *FRUS* 1917, 300, 369–370. (A szerző fordítása.)

⁷² Az ecuadori amerikai követ a külügyminiszternek, 1917. december 8. és 17., *FRUS* 1917, 383–384, 390–391.

számított, mert bár Latin-Amerika néhány egyéb államában is jelen volt az Egyesült Államok hadserege, Dominikában Washington 1916 óta tényleges katonai kormányzást gyakorolt. A cél eredetileg annak megakadályozása volt, hogy a Német Császárság a szigetországot az USA elleni támadások bázisaként használja, de a helyzet végül 1924-ig fennmaradt. Dominika mindhiába tiltakozott az amerikai beavatkozás ellen, ami természetesen azt is jelentette, hogy elveszítette cselekvési szabadságát a háború kérdésében. Amikor 1917-ben az Egyesült Államok visszavonta a Dominikai Köztársaságba akkreditált német konzulok működési engedélyét, s így Németország diplomáciai képviselő nélkül maradt, az a gyakorlatban a Berlinnel való szakítást jelentette.⁷³

A legtöbb ország – Argentína, Chile, Paraguay, Kolumbia és Venezuela –, amely a háború végéig megőrizte a semlegességét, dél-amerikai volt. Közép-Amerikában csak a kicsiny Salvador tartózkodott egy határozottabb álláspont kinyilvánításától, bár Washington hadüzenetét követően rokonszenvét fejezte ki az Egyesült Államokkal és engedélyezte a haditengerészete számára a salvadori vizek használatát.⁷⁴ Ugyanakkor Mexikó Észak-Amerikában a szigorú semlegesség fenntartása mellett döntött és megismételte korábbi ajánlatát a Washington és Berlin közötti közvetítésre. Továbbá Carranza még mindig hitt abban, hogy kellő eréllyel fellépve a latin-amerikai semlegesek nyomást tudnak gyakorolni Németországra, ha ragaszkodnak hozzá, hogy amennyiben nem fogadja el a békefeltételeket, az Antant oldalára állnak.⁷⁵

A semleges tábor vezetőjeként Argentína, Latin-Amerika legfejlettebb országa és az USA-ellenes pánhiszán eszme szószólója lépett fel. Már a Zimmermann-távirat publikálása és Washington hadba lépése előtt, február végén javasolta egy konferencia összehívását a latin-amerikai köztársaságok részvételével a béke elősegítése érdekében. A terv azonban nem tartalmazta az Egyesült Államok meghívását, minek következtében Washington érthető módon nem szimpatizált az elképzeléssel. Amikor két hónappal később az argentin külügyminiszter az USA álláspontja iránt érdeklődött a javasolt konferenciával kapcsolatban, Washington szárazon azt válaszolta, hogy lehetetlen véleményt mondania egy olyan eseményről, aminek nem részese. Hogy mentse a helyzetet, az argentin külügyek irányítója ekkor „erőteljesen utalt” rá, hogy országa szándéka nem más, mint „az amerikai köztársaságok felsorakoztatása a Wilson elnök által mutatott magatartás mögött,” ám mindössze néhány nap elteltével nyilvánvalóvá vált az argentin politika kettőssége. Miután hír érkezett, hogy Németország kárpótlást ígért egy korábban elvesztett hajóért, Buenos Aires

⁷³ Dominican Republic, 1916–1924; MARTIN 1925, 485.

⁷⁴ Az amerikai salvadori követ a külügyminiszternek, 1917. április 12.; A salvadori amerikai ügyvivő a külügyminiszternek, 1917. november 22., *FRUS* 1917, 251, 371.

⁷⁵ A mexikói amerikai nagykövet a külügyminiszternek, 1917. április 15. és 25.; A külügyminiszter a mexikói amerikai nagykövetnek, 1917. április 21., *FRUS* 1917, 255, 261–262, 265–266.

nem csak hogy békés hangnemben válaszolt Berlinnek, de hangsúlyozta a „baráti érzelmeket, amelyek mindig is léteztek a két ország között.”⁷⁶

Az Egyesült Államok reakciója ellenére Argentína továbbra is ragaszkodott a konferencia ötletéhez. Az előzetes elképzelések szerint Buenos Airesben békekongresszusként tervezték megvalósítani, majd kereskedelmi kongresszusként emlegették, áprilisban pedig az Amerikai Nemzetek Kongresszusa elnevezést kapta. A meghívó szerint a találkozó célja „közös álláspont” és „egységes vélemény” kialakítása volt a háborúval kapcsolatban.⁷⁷ Május közepére tizenöt nemzet – Bolívia, Brazília, Kolumbia, Chile, Mexikó, Paraguay, Peru, Uruguay, Guatemala, Nicaragua, Salvador, Ecuador, Honduras, Costa Rica és Haiti – fogadta el a meghívást, és Argentína további pozitív válaszokat várt. Ekkor az Egyesült Államok diplomáciai támadást indított a terv ellen és úgy tájékoztatta a közép- és dél-amerikai nemzetek kormányait – kivéve az argentint, mexikóit, panamait, kubait, brazilt és a dominikait –, hogy véleménye szerint „egy ilyen konferencia semmilyen hasznos célt nem szolgálna.”⁷⁸

Habár a legtöbb latin-amerikai köztársaság egyetértett a javasolt konvenció gondolatával, néhányuk fenntartásokat fogalmazott meg. Peru, például, csak abban az esetben kívánt részt venni, ha a találkozó „semmilyen értelemben sem viszonyul ellenségesen az Egyesült Államokhoz,” sőt csak Washington vezetésével látta elképzelhetőnek a közös akciót.⁷⁹ Chile szintén ellenvetésekkel élt, rámutatva egy konkrét program hiányára és az USA kizárására, Brazília pedig Washington hozzáállásától tette függővé, hogy elfogadja-e a meghívást.⁸⁰ Júliusban Kolumbia és Mexikó voltak a legaktívabbak a találkozó sürgetésében, és kezdődatumként augusztus 15-e került kijelölésre. A tervek azonban megghiúsultak és a kongresszust a nyár közepén időlegesen elhalasztották. Az Egyesült Államok kedvezőtlen reagálása, a császári Németországgal kapcsolataikat megszakító országok növekvő száma és a tengeralattjáró támadások következtében fellépő argentin–német ellentét mind közrejátszottak ebben a fejleményben.⁸¹

Az ötletet október végén elevenítették fel újra, ám mivel ekkorra már tizenegy köztársaság szüntette meg a diplomáciai kapcsolatokat Németországgal vagy üzent

⁷⁶ Az argentinai amerikai nagykövet a külügyminiszternek, 1917. február 27., 1917. március 3., 1917. április 20. és 25., 1917. május 5.; A külügyminiszter az argentinai amerikai nagykövetnek, 1917. április 22., *FRUS* 1917, 235–236, 260–261, 263–265, 275–276. (A szerző fordítása.)

⁷⁷ Az argentinai amerikai nagykövet a külügyminiszternek, 1917. április 20. és 22., *FRUS* 1917, 260, 263–264. (A szerző fordítása.)

⁷⁸ Az amerikai argentin nagykövet a külügyminiszternek, 1917. május 17.; A külügyminiszter a Közép- és Dél-Amerikában székelő diplomáciai képviselőknek, kivéve Argentínát, Mexikót, Panamát, Kubát, Braziliát és a Dominikai Köztársaságot, 1917. május 25., *FRUS* 1917, 282–283, 289. (A szerző fordítása.)

⁷⁹ Az argentinai amerikai nagykövet a külügyminiszternek, 1917. június 13., *FRUS* 1917, 297. (A szerző fordítása.)

⁸⁰ MARTIN 1925, 256.

⁸¹ Az argentinai amerikai nagykövet a külügyminiszternek, 1917. június 23., 1917. július 19. és 1917. szeptember 23., *FRUS* 1917, 303, 308, 329–330.; MARTIN 1925, 256–257.

neki hadat, a találkozó elnevezését „Latin-amerikai Kongresszusra” változtatták, elhagyva a semlegesekre történő utalást. Ezúttal az összejövetelt 1918 januárjára irányozták elő, de egyedül Mexikó fogadta el a delegátusok küldésére vonatkozó meghívást. Ezzel szemben a legtöbb nemzet vagy visszautasította a részvételt, vagy a válaszadást megelőzően pontos információkat akart kapni a programra vonatkozóan. Peru is az elutasítók között szerepelt, de az argentin kormány ragaszkodott a részvételéhez. Döntése megváltoztatása feltételeként azzal a javaslattal lépett fel, hogy a találkozó legfontosabb feladatává a császári Németországgal való szakítás kérdésének megtárgyalását tegyék. Peru a kezdeményezést illetően Washington jóváhagyását kérte és kapta, sőt Argentína is beleegyezését adta és az Egyesült Államok bevonását fontolgatta. A terv mégsem realizálódott: a kongresszust először elnapolták, majd végleg lemondtak róla.⁸²

Latin-Amerikának a háborús erőfeszítéshez való hozzájárulását illetően nem volt lényeges különbség a hadviselő és semleges országok között. A Központi Hatalmak ellen küzdő táborhoz csatlakozott nyolc köztársaság közül csak Brazília és Kuba vállalt aktív szerepet, de az ő katonai és haditengerészeti teljesítményük is csaknem elhanyagolható volt. Jóval nagyobb súllyal esett a latba az anyagi természetű segítség, amelyet más országokkal együtt az Egyesült Államok és az Antant számára nyújtottak, hiszen minden nagy exportőr, főképp Dél-Amerikában, olyan nyersanyagokat és egyéb termékeket szolgáltatott, amelyekből a németellenes hadviselők jelentős hiánnyal küzdöttek.⁸³

A háborúnak ebben a szakaszában már valamennyi háborúzó nemzetben kimerülően voltak az élelmiszerkészletek. 1917 júliusában Washington új politika bevezetéséről tájékoztatta Argentínát: annak érdekében, hogy többet tudjon exportálni az Antant Hatalmaknak, saját búzafogyasztásának korlátozásáról döntött, s egyúttal minden nagy búzatermelő országot arra kért, hogy kövesse példáját. Argentínához intézett konkrét kérése a Nagy-Britanniába és Franciaországba irányuló export növelését célozta. A kezdeményezés 1918. január 14-én hozott eredményt, amikor a három érintett nemzet megállapodott, hogy Nagy-Britannia és Franciaország fölös búzát és egyéb gabonát vásárolnak a dél-amerikai köztársaságtól. Mikor a Buenos Aires-i USA nagykövet kézhez kapta a szerződés egy példányát bejelentette, hogy kormánya is csatlakozik az együttműködéshez és szívesen fog exportálni az argentin nép számára.⁸⁴

⁸² MARTIN 1925, 257.; A panamai amerikai követ a külügyminiszternek, 1917. október 29.; A Perui Követség a Külügyminisztériumnak, 1917. november 14.; A külügyminiszter az uruguayi amerikai követnek, 1917. november 23.; A külügyminiszter az argentinai amerikai nagykövetnek, 1917. december 15.; Az argentinai amerikai nagykövet a külügyminiszternek, 1917. december 6. és 28., *FRUS* 1917, 354, 367–368, 372–373, 381–382, 388–389, 394–395.

⁸³ MARTIN 1925, 1–2.

⁸⁴ A külügyminiszter-helyettes az argentinai amerikai nagykövetnek, 1917. július 6.; Az argentinai amerikai nagykövet a külügyminiszternek, 1918. január 14., *FRUS* 1917, 306, 399–400.; MARTIN 1925, 258–260.

Brazília, Dél-Amerika egyetlen aktív hadviselője, katonai és anyagi jellegű támogatást egyaránt nyújtott az Antantnak. Nem sokkal az után, hogy 1917 októberében belépett a háborúba, Franciaországba vezényelt egy katonai missziót, amelynek tagjai a nyugati front számos összecsapásában részt vettek. A rendelkezésre álló hajótér szűkössége ugyan lehetetlenné tette egy nagy létszámú kontingens átszállítását Európába, de azért az amerikai kontinensen folytak az előkészületek Brazília katonai együttműködésének fokozására. Decemberben delegáció utazott az Egyesült Államokba, hogy kidolgozza a kooperáció részleteit, valamint felszerelést és gépeket vásároljon a brazil hadianyag-termelés növelése érdekében. A dél-amerikai köztársaság ezt követően csatlakozott az Atlanti-óceán déli részének – javarészt a saját partvonalának – védelmét célzó erőfeszítésekhez, hogy megakadályozzák német tengeralattjáró bázisok kiépítését. Ezzel párhuzamosan tárgyalások folytak arra vonatkozóan is, hogy egy brazil hajóraj a dél-európai vizeken teljesítsen szolgálatot. Végül 1918 májusában egy flotta Rio de Janeiróból Afrika partjaihoz hajózott, hogy elsőrangú feladatként ellenséges aknák felszedésével biztosítsa az antant konvojok számára a biztonságos áthaladást.⁸⁵

Az Antant győzelméhez való katonai hozzájárulásánál fontosabb volt Brazília azon erőfeszítése, hogy élelmiszer-utánpótlást nyújtson szövetségeseinek. Az ország hadba lépésekor kibocsátott elnöki nyilatkozatban megfogalmazásra került, miszerint Brazíliának azért kell „küzdnie, hogy szövetségesei magtárává” váljon. És a kormány valóban támogatta a mezőgazdasági termékek kivitelének növelését, minek eredményeként jelentősen nőtt a bab, a cukor, valamint a hűtött és fagyasztott marhahús exportja. Szintén fontosak voltak a nagy mangánérc szállítmányok, melyeket például az Egyesült Államok hadiipara hasznosított.⁸⁶

A katonák és az áruk célba juttatása egyaránt tengerjáró eszközöket igényelt, és a Központi Hatalmak ellenségei ebben a tekintetben is számottevő hiánnyal küzdöttek. A helyzet enyhítésében ismét fontos szerep jutott egyes latin-amerikai köztársaságoknak, melyek kikötőiben német hajók vesztegeltek. 1917 júniusában Brazília 46 ilyen hajót rekvirált, s ezek esetleges Antant általi használata hamar megbeszélések tárgyát képezte. De a brazil gazdasági érdek komplikálta a tárgyalásokat. Hogy rábírja Londont a brazil kávé importjára vonatkozó tiltás feloldására, a Rio de Janeirói kormány kérésének teljesítését szabta előzetes feltételként az Antantot sújtó semlegességi dekrétumok visszavonásához. A siker érdekében a dél-amerikai köztársaság vezetői az Egyesült Államok közbenjárásáért folyamodtak, amit meg is kaptak. Washington importpolitikája módosítására kérte Nagy-Britanniát, s London pozitívan reagált. Ezúttal azonban ő szabott feltételeket: a további Brazíliát érintő kereskedelmi engedményeket a német hajóknak a kérdéses kávékereskedelemben való használatától tette függővé.⁸⁷

⁸⁵ MARTIN 1925, 86–89.; A brazíliai amerikai nagykövet a külügyminiszternek, 1917. december 1. és a külügyminiszteri válasz, 1917. december 3., *FRUS* 1917, 379–380.

⁸⁶ MARTIN 1925, 69–70, 92–95. (A szerző fordítása.)

⁸⁷ MARTIN 1925, 95.; A brazíliai amerikai nagykövet a külügyminiszternek, 1917. június 2.; A külügyminiszter a Nagy-Britanniában székelő amerikai nagykövetnek, 1917. június 6.;

Nem Nagy-Britannia volt az egyetlen az Antant Hatalmak között, amelyik megpróbálta magának megszerezni a Brazíliában veszteglő német hajókat. Belgium, Olaszország, Franciaország és az Egyesült Államok ugyanezt szerették volna elérni. A kibontakozó tárgyalások végül egy francia–brazil megállapodáshoz vezettek, ami lehetővé tette 30 lefoglalt német hajó Franciaország általi bérletét az 1917. december 1. és 1919. március 1. közötti időszakban. Az egyezmény értelmében a hajók a dél-amerikai köztársaság és Európa között továbbra is brazil zászló alatt, brazil legénységgel fognak közlekedni, Franciaország pedig kávé és gabonát lesz köteles vásárolni szerződő partnerétől.⁸⁸

Brazília mellett Kuba volt a másik latin-amerikai köztársaság, amelyik némi katonai értelemben értékelhető hozzájárulással is támogatta a háborús erőfeszítést. Közvetlenül az 1917. áprilisi kubai hadüzenet után egy katonai-technikai misszió utazott az Egyesült Államokba, hogy megvitassa a szigetországnak a világháborúval kapcsolatos problémáit és teendőit. Bár a havannai kormány aktív katonai részvételt tervezett, az eredmények meglehetősen korlátozottak bizonyultak. A Kubai Vörös-kereszt szorosan együttműködött az amerikaival és nagy mennyiségben küldött Franciaországba kötszereket, ruhaneműt, cukrot, szivart és cigarettát. A katonai kiképzés terén szintén szoros kooperáció alakult ki az államok között, s miközben amerikai csapatok Kubában, a Guantánamo-öbölbeli állandó bázisukon és egyéb helyszíneken kaptak kiképzést, addig amerikai tisztek mindkét ország területén segítettek a kubai katonák, tengerészek és pilóták felkészülését. Sajnálatos módon az 1917. augusztusi terv egy csaknem százfős önkéntes repülő egység szervezésére megbukott, ám a következő év januárjában a havannai kormány saját kezébe vette az irányítást és egy tengerentúli szolgálatra kiképzett légi alakulat felállításáról döntött. 1918 szeptemberében el is indult az oktatás és a kiképzés az Egyesült Államokban, de még nem fejeződött be, amikor két hónappal később a fegyverszünet híre megérkezett. Így a nyugati fronton végül nem harcoltak kubaiak, kivéve azokat a katonákat, akik korábban önkéntesen jelentkeztek francia szolgálatra. Valamivel jelentősebb volt a szigetország haditengerészetének háborús szerepvállalása, amire egy 1917 tavaszán Washington és Havanna között létrejött együttműködés keretében került sor. Az USA tengeralattjáró-elhárító hajókat adott Kubának kölcsön, illetve eladásra, melyek legénységét amerikai tisztek oktatták. Ezt követően a kubai hadi-

A Brit Nagykövetség memoranduma a Külügyminisztériumnak, 1917. július 2., *FRUS* 1917, 294, 296, 304–305.

⁸⁸ A brazíliai amerikai nagykövet a külügyminiszternek, 1917. augusztus 14. és 1917. november 29.; A külügyminiszter a brazíliai amerikai nagykövetnek, 1917. augusztus 29., *FRUS* 1917, 315–316, 320, 377–378. Hasonló tárgyalások folytak az uruguayi kikötőkben horgonyzó német hajók Antant (főleg az Egyesült Államok) általi használata ügyében. Lásd: Az uruguayi amerikai követ a külügyminiszternek, 1917. október 3.; A külügyminiszter az uruguayi amerikai követnek, 1917. december 1.; Az uruguayi amerikai ügyvivő a külügyminiszternek, 1917. december 15., *FRUS* 1917, 334–335, 378–379, 389.

tengerészeti eszközöket az ország partvidékének védelmére rendelték az esetleges német tengeralattjáró tevékenység megakadályozására.⁸⁹

Brazíliahoz hasonlóan Kuba legjelentősebb háborús hozzájárulása sem az ország katonai teljesítményének volt az eredménye, hanem az Antantot sújtó hajó- és élelmiszerhiány enyhítésére irányuló gazdasági együttműködéséé. 1917 nyarán mindenféle anyagi ellenszolgáltatásra vonatkozó kérés nélkül adta át Havanna az Egyesült Államoknak a kikötőiben horgonyzó, korábban lefoglalt német hajókat. Továbbá, talán ennél is fontosabb volt az a szolgálat, amit Kuba az élelmiszerhelyzet enyhítése érdekében végzett, s melynek keretében a háború legvégéig cukorral látta el a szövetségeseit.⁹⁰

A latin-amerikai országok korlátozott mértékű első világháborús szerepvállalása ellenére tizenegy állam részt vett a békét célzó versailles-i tanácskozásokon. Sőt Bolívia, Brazília, Kuba, Ecuador, Guatemala, Haiti, Honduras, Nicaragua, Panama, Peru és Uruguay küldöttei mellett jelen volt a semlegességéhez mindvégig ragaszkodó Mexikó is, amely egy nem-hivatalos delegátussal képviseltette magát. A Szövetséges és Társult Hatalmak tagjaiként – Mexikó kivételével, természetesen – valamennyien a versailles-i békeszerződést szentesítő nemzetek között szerepeltek csakúgy, mint az Egyesült Államok, amely a tárgyalások egyik vezető hatalma volt. A latin-amerikai aláírók helyet kaptak a Népszövetségben is, mely szervezet a többi újvilági köztársaságot is csatlakozásra hívta. Argentína, Chile, Kolumbia, Paraguay, Salvador és Venezuela már 1920-ban elfogadta a meghívást, s csak Mexikó, Ecuador és a Dominikai Köztársaság maradt távol.⁹¹ Míg a világháborúk közötti időszakban végül valamennyien csatlakoztak az új nemzetközi tömörüléshez, északi szomszédjuk sosem tette. Az amerikai szenátus sem a békeszerződés, sem pedig a Népszövetség alapokmányának ratifikálását nem hagyta jóvá 1919 novemberében, porrá zúzva ezzel Wilson elnök álmait.

A szenátusi döntést az Egyesült Államok első embere személyes kudarcként élte meg, de más tekintetben is sajnálatosnak bizonyult. Csaknem egy teljes évszázada szerette volna Washington, hogy az 1823-ban meghirdetett Monroe Doktrína nemzetközi elismerést kapjon. A népszövetségi alapokmány elutasításával azonban éppen annak a dokumentumnak az amerikai jóváhagyását akadályozta meg, amelyik ezt végre megtette. A 21. cikkely ugyanis kimondta, hogy „az alapokmány semmilyen tekintetben nem lesz hatással olyan nemzetközi elkötelezettségek érvényességére, mint... a Monroe Doktrína, amelyek a béke fenntartásának biztosítását szolgálják”.⁹² A cikkely fontosságát – és a feszült USA–mexikói viszonyt – az a heves

⁸⁹ MARTIN 1925, 129–130, 144–146, 158–161.; A kubai amerikai követ a külügyminiszternek, 1917. április 7.; A külügyminiszter a kubai amerikai követnek, 1917. április 14., *FRUS* 1917, 247, 254.

⁹⁰ MARTIN 1925, 163–166.; A kubai amerikai követ a külügyminiszternek, 1917. május 24., *FRUS* 1917, 286–287.

⁹¹ GILDERHUS 2000, 56.; Treaty of Peace with Germany (Treaty of Versailles), 43–44.; MARTIN 1925, 550.

⁹² Treaty of Peace with Germany (Treaty of Versailles), 55. (A szerző fordítása.)

reakció is jelezte, ahogyan az Egyesült Államok déli szomszédjának nem-hivatalos versailles-i megfigyelője riadót fújt figyelmeztetve, hogy egy ilyen kitétel igazolás-ként szolgálhat Washington mexikói katonai beavatkozására. Erről a félelemről tanúskodott Carranza elnök magatartása is, aki teljes mértékben elvetette a Monroe Doktrínát.⁹³

Ugyan az ellentétek Mexikóval továbbra is fennmaradtak, a világméretű összecsapás pozitív tendenciákat indított el az Egyesült Államok és Latin-Amerika viszonyában. A két világháború közti periódusban a nemzetközi környezetben bekövetkező változások az USA-nak kedveztek és segítették befolyásának további kiteljesedését az amerikai kontinensen. A brit világkereskedelmi részesedés csökkenése, valamint a német pozícióvesztés és a nyugati féltekén való beavatkozási kedv visszaesése az Egyesült Államok gazdaságának kedveztek. Dél-Amerikában az északi eladások és befektetések mértéke látványosan nőtt, és Washington vált dominánssá a közép-amerikai, karibi, sőt a mexikói piacon is.⁹⁴ A javuló kapcsolatok jeleként, az 1920-as és 1930-as években visszavonták az USA katonai egységeit Kubából, Nicaraguából, a Dominikai Köztársaságból és Haitiről is.

Az Egyesült Államok növekvő dominanciájának tükröként Latin-Amerika országaiban egyfajta amerikai közösségi érzés kezdett formálódni már a háborús években is. Egy történelmi előzményeket mutató, ismerős minta bontakozott ki abban a folyamatban, melynek során a déli irányban elterülő köztársaságok a hanyatló USA-német kapcsolatok fordulópontjaira reagáltak, különösen Washington hadüzenetét követően. Az Egyesült Államok befolyása hagyományosan nagyobb volt a közép-amerikai és karibi térségben, s ennek megfelelően a legtöbb itteni ország pozitívan reagált Washington háborús magatartásának változásaira: tíz államból nyolc (a Dominikai Köztársaságot is beleértve) felfüggesztette a diplomáciai kapcsolatokat Németországgal és közülük hét hadat is üzent. Ezzel szemben Dél-Amerikában tizből csak öt állam szakította meg a kapcsolatait Berlinnel és csak egyetlenegy vált hadviselővé. Az amerikanizmus, a semleges jogok és a demokratikus ideálok jelentőségének és megvédelmezésük szükségének közös érzése mégis ismételtelen kifejezésre jutott azokban a deklarációkban, melyekben a latin-amerikai kormányok háborús attitűdjükről tettek tanúságot.⁹⁵ Mindez azt igazolja, hogy az Egyesült Államok iránti meglehetősen ambivalens – sőt gyakran ellenséges – érzéseik ellenére a latin-amerikai köztársaságok többsége erre az időszakra elfogadta a nagy északi szomszéd vezető szerepét az amerikai kontinensen.

⁹³ GILDERHUS 2000, 57.

⁹⁴ Uo. 59–60; Németországban már a XX. század elején születtek ilyen típusú változás veszélyére figyelmeztető helyzetértékelések. Lásd: FISCHER 2015, 40–41, 46–49.

⁹⁵ A retorika ellenére Latin-Amerikát a későbbiekben is inkább jellemezte a diktatórikus hatalomgyakorlás, mint a demokratikus elvek érvényre juttatása.

BIBLIOGRÁFIA

BOGHARDT 2012

BOGHARDT, Thomas: *The Zimmermann Telegram. Intelligence, Diplomacy, and America's Entry into World War I*. Annapolis, Naval Institute Press, 2012.

CRISTIAN–DRAGON–LÉNÁRT 2015

CRISTIAN, Réka M.–DRAGON, Zoltán–LÉNÁRT, András (eds.): Inter-American Special Issue. 10th Anniversary Edition. *Americana E-Journal of American Studies in Hungary*, XI/1, Spring 2015.

Dominican Republic, 1916–1924

U.S. Department of State: Dominican Republic, 1916–1924. Archive. <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/time/wwi/108649.htm> (2016. 12. 12).

FISCHER 1985

FISCHER Ferenc: Az Amerikai Egyesült Államok katonai jelenléte és stratégiája a Karib-térségben a XX. század elején. In: ANDERLE Ádám (szerk.): *Tanulmányok Kuba történetéből*. Szeged, 1985, 17–37.

FISCHER 2015

FISCHER Ferenc: A Behncke-memorandum (1905. február 13.). Chile a császári Németország Latin-Amerika politikájában. *Acta Scientiarum Socialium*, 45, 2015, 35–49. <http://journal.ke.hu/asc/index.php/asc/article/viewFile/206/264> (2017. 03. 21).

FRUS 1917

United States Department of State: *Papers Relating to the Foreign Relations of the United States, 1917. Supplement 1, The World War*. Washington, DC, U.S. Government Printing Office, 1917.

<http://digital.library.wisc.edu/1711.dl/FRUS.FRUS1917Supp01v01> (2016. 09. 10).

FRUS 1918

United States Department of State: *Papers Relating to the Foreign Relations of the United States, 1918. Supplement 1, The World War*. Volume I. Washington, DC, U.S. Government Printing Office, 1918.

<http://digital.library.wisc.edu/1711.dl/FRUS.FRUS1918Supp01v01> (2016. 09. 12).

GILDERHUS 2000

GILDERHUS, Mark T.: *The Second Century. U.S.-Latin American Relations Since 1889*. Wilmington, DE, Scholarly Resources, 2000.

KATZ 1978

KATZ, Friedrich: Pancho Villa and the Attack on Columbus, New Mexico. *The American Historical Review*, 83/1, 1978, 101–130.

KATZ 1981

KATZ, Friedrich: *The Secret War in Mexico. Europe, the United States, and the Mexican Revolution*. Chicago, University of Chicago Press, 1981.

LÉNÁRT 2008

LÉNÁRT András: Magyar szerzők latin-amerikai tárgyú könyvei (1990–2008). *Külügyi Szemle*, 2008. ősz, 192–195.

MAGYARICS 2000

MAGYARICS Tamás: *Az Egyesült Államok külpolitikájának története*. Budapest, Eötvös, 2000.

MARTIN 1925

MARTIN, Percy Alvin: *Latin America and the War*. Baltimore, The Johns Hopkins Press, 1925.

<https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=nyp.33433081553848;view=1up;seq=507> (2016. 12. 08).

MEYER 1966

MEYER, Michael C.: The Mexican-German Conspiracy of 1915. *The Americas. A Quarterly Review of Inter-American Cultural History*, 23, 1966, 76–89.

MITCHELL 1999

MITCHELL, Nancy: *The Danger of Dreams. German and American Imperialism in Latin America*. Chapel Hill, University of North Carolina Press, 1999.

PATERSON–CLIFFORD–HAGAN 1995

PATERSON, Thomas G.–CLIFFORD, J. Garry–HAGAN, Kenneth J.: *American Foreign Relations. A History To 1920*. Lexington, Heath and Company, 1995.

President Wilson's Declaration of Neutrality

Brigham Young University: President Wilson's Declaration of Neutrality. WWI Document Archive. https://wwi.lib.byu.edu/index.php/President_Wilson's_Declaration_of_Neutrality (2016. 11. 08).

RINKE–KRIEGESMANN 2015

RINKE, Stefan–KRIEGESMANN, Karina: Latin America. In: *1914–1918-online. International Encyclopedia of the First World War*. Hrsg.: DANIEL, Ute et al., Berlin, Freie Universität Berlin, 2015, 1–19. http://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/latin_america (2016. 09. 21).

SCHEUZGER 2015

SCHEUZGER, Stephan: Mexican Revolution. In: *1914–1918-online. International Encyclopedia of the First World War*. Hrsg.: DANIEL, Ute et al., Berlin, Freie Universität Berlin, 2015, 1–6. http://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/mexican_revolution (2016. 09. 15).

The Zimmermann Telegram

The Zimmermann Telegram. *Cryptologic Quarterly*. 43–52.

https://www.nsa.gov/news-features/decclassified-documents/cryptologic-quarterly/assets/files/the_zimmermann_telegram.pdf (2016. 10. 04).

Transcript of Joint Address to Congress Leading to a Declaration of War Against Germany (1917)

U.S. National Archives and Records Administration: Transcript of Joint Address to Congress Leading to a Declaration of War Against Germany (1917). [Www.ourdocuments.gov](http://www.ourdocuments.gov).

<https://www.ourdocuments.gov/doc.php?doc=61&page=transcript> (2016. 11. 18).

Transcript of Monroe Doctrine (1823)

U.S. National Archives and Records Administration: Transcript of Monroe Doctrine (1823). [Www.ourdocuments.gov](http://www.ourdocuments.gov).

<https://www.ourdocuments.gov/doc.php?flash=false&doc=23&page=transcript> (2016. 11. 18).

Treaty of Peace with Germany (Treaty of Versailles)

The Library of Congress: Treaty of Peace with Germany (Treaty of Versailles). <https://www.loc.gov/law/help/us-treaties/bevans/m-ust000002-0043.pdf> (2016. 12. 28).

TUCHMAN 2014

TUCHMAN, Barbara W.: *The Zimmermann Telegram. America Enters the War, 1917–1918*. New York, Random House, 2014.

VON ZUR GATHEN 2007

VON ZUR GATHEN, Joachim: Zimmermann Telegram. The Original Draft. *Cryptologia* 31. 2007, 2–37. https://cosec.bit.uni-bonn.de/fileadmin/user_upload/publications/pubs/gat07a.pdf (2016. 10. 02).

WILGUS 1922

WILGUS, A. Curtis: James G. Blaine and the Pan American Movement. *The Hispanic American Historical Review* 5. 1922, 662–708.

<https://ia801700.us.archive.org/33/items/jstor-2506064/2506064.pdf> (2016. 10. 07).